

Una nueva versión latina del texto griego sobre Alejandro y los Brahmanes

TOMÁS GONZÁLEZ ROLÁN
PILAR SAQUERO SUÁREZ-SOMONTE

1. En torno al siglo III d. C un anónimo escritor alejandrino, conocido con el genérico nombre de Pseudo-Calístenes, escribió la denominada *Novela de Alejandro*, cuya difusión a través del tiempo y del espacio fue enorme.

Esta obra sufrió, en el curso de su transmisión, todo tipo de ampliaciones, correcciones y abreviaciones, de tal suerte que hoy, en base a los manuscritos griegos conservados y a las tempranas traducciones a distintas lenguas antiguas, se pueden rastrear cuatro recensiones¹ conocidas con las siglas α , β , γ y δ

La redacción α es, sin duda, la que más se acerca a la constitución originaria del texto y de ella proceden las otras tres. Está representada sobre todo por el códice A (*Parisinus graecus 1711*), el mejor testimonio de la *Novela de Alejandro*, y por dos traducciones, una armenia del siglo V d. C. y otra latina, de Julio Valerio, de aproximadamente el siglo IV d. C.

La recensión β , a su vez una revisión de α , dispone de un gran número de manuscritos griegos y fundamentalmente de B (*Parisinus graecus 1685*) y L (*Leidensis Vulc.* 93).

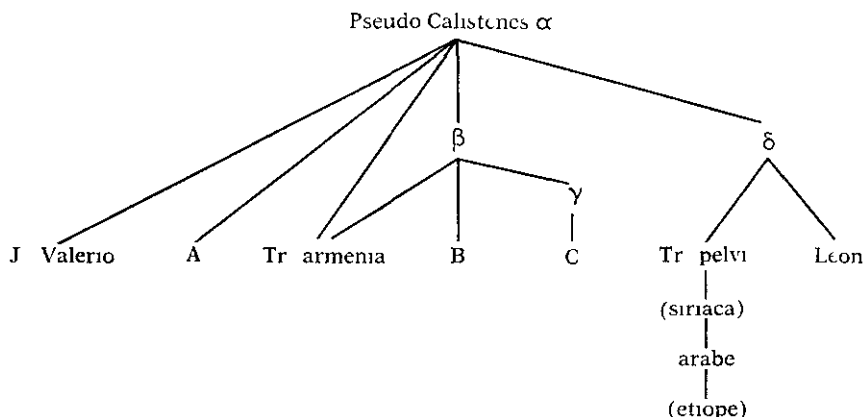
La versión γ , realizada a partir de β , está representada esencialmente por el manuscrito C (*Parisinus suppl. gr. 113*), y por las traducciones serbia, hebrea y griega moderna.

Finalmente, de δ , hecha directamente de α , no conservamos ningún manuscrito griego y sólo podemos remontarnos a ella indirectamente, a

¹ Sobre el problema de las recensiones y traducciones del Pseudo-Calístenes pueden consultarse tres libros fundamentales, a saber F P Magoun, *Gests of King Alexander of Macedon*, Cambridge, 1929, pp 22 y ss., R Merkelbach, *Die Quellen des Griechischen Alexanderromans*, Munchen, 1954, pp 62 y ss., G Cary, *The medieval Alexander*, Cambridge, 1956, 1967 (reimpresión), pp. 9 y ss

través de las traducciones siria, etíope, pelvi y árabe —estas dos últimas perdidas—, y de la latina del arcipreste León

Un esquema que resume a la perfección todo lo que se ha expuesto más arriba nos lo proporciona el gran estudioso alemán F. Pfister².

2 En el cuerpo de la obra del Pseudo-Calístenes se encuentra toda una serie de pasajes que se refieren a las relaciones de Alejandro con el fabuloso mundo de la India. Dos de estos escritos, las cartas sobre las maravillas y aventuras de la India y el coloquio de Alejandro con los gimnosofistas, fueron introducidos originariamente por el mismo autor anónimo de la Novela.

Con posterioridad se introdujeron en el contexto de la Novela otros tratados de tema indio, como es el caso del que se encuentra en el manuscrito A del Pseudo-Calístenes (libro III, capítulos 7-16), que también nos ha sido transmitido independientemente en otros manuscritos como obra de Palladius Helenopolitanus³, el autor de la *Historia Lausiaca*.

Tanto C Muller⁴ como W Kroll⁵, editores de la recensión α , y por lo tanto del manuscrito A, lo han considerado como una interpolación. Con todo, mientras Muller lo incluye en su edición, Kroll lo omite por no pertenecer, obviamente, a la recensión que pretende dar a conocer.

Después de los profundos y documentados estudios de F Pfister⁶ sobre los pequeños tratados de Alejandro y los brahmanes, se puede decir que

² *Der Alexanderroman des Archipresbyters Leo*, Heidelberg, 1913, p. 41

³ Cf. P. R. Coleman-Norton, *The Authorship of the Epistola de Indis gentibus et de Braganibus*, *Classical Philology*, XXI, 1926, pp. 154 y ss.

⁴ Arrianus, *Fragmenta Scriptorum de rebus Alexandri Magni*, Pseudo-Callisthenes, París, 1846.

⁵ *Historia Alexandri Magni* (Pseudo-Callisthenes) *Recensio Vetusta*, Berlin, 1958.

⁶ *Kleine Texte zum Alexanderroman*, Heidelberg, 1910, «Die Brahmanen in der Alexandersage», *Philologische Wochenschrift*, 24, 1921, pp. 570-575, «Das Nachleben der Überlieferung von Alexander und den Brahmanen», *Hermes*, 76, 1941, pp. 143-169.

el relato del Pseudo-Calístenes (III, 7-16) consta, en realidad, de tres partes bien diferenciadas:

- a) la primera (III, 7-10) puede ser designada como *Commonitorium Palladi*, es decir, como obra de Palladius Helenopolitanus,
- b) la segunda (III, 11-12) procede con toda seguridad de Arriano,
- c) la tercera (III, 13-16), de autor desconocido, es designada por Pfister con el título de «Conversación con Dandamis», y se refiere al diálogo habido entre Alejandro y los brahmanes, en especial con Dandamis.

Estos tres tratados griegos (III, 7-10, 11-12, 13-16), que se leen ahora en el manuscrito A de forma continua, como si se tratase de un único texto, se encontraban originariamente provistos cada uno de ellos de titulación independiente.

Fueron editados por primera vez, como un texto único y continuo, por Joachim Kammermeister⁷ (*J Camerarius*) A esta edición siguieron las de Edward Bysshe⁸, C. Muller ya citada, L Fruchtel⁹, J Duncan M Derret¹⁰, H Engelmann¹¹ y, finalmente, la de W Berghoff¹², quien ha estudiado con toda clase de detalles, erudición y sabiduría el problema de la tradición manuscrita de la obrita en cuestión.

Según Berghoff se pueden establecer dos recensiones, Σ y Θ . A la primera pertenecen los códices A, indispensable para la constitución del texto, P (Par. Bibl Nat gr. 1597) y ν (Bibl Palat Vindob Hist Gr 121), además los códices R, D y C pertenecientes a la recensión γ de la *Novela de Alejandro*, los cuales no ofrecen el texto completo.

Representan la segunda recensión los manuscritos Q (Paris Bibl Nat Gr. Coislín 83); Z (Mus Brit Arundel 546), F (Athous, Iviron 408) y los *Excerpta Palladi*.

El valor relativo de las recensiones con vistas a la reconstrucción del texto es difícil de establecer, salvo en los casos en que el papiro de Genfer coincida con una u otra.

De los manuscritos utilizados son considerados por Berghoff como fundamentales A P ν Q, es decir, un códice, Q, de la recensión Θ , y tres, A P ν , de la recensión Σ .

⁷ *Libellus gnomologicus*, Lipsiae, 1569, pp 110-149

⁸ Παλλαδίου περί τῶν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καὶ τῶν Βραγμάνων, London, 1665 y 1668

⁹ Παλλαδίου περί τῶν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καὶ τῶν Βραγμάνων, Diss Erlangen, 1920

¹⁰ The History of Palladius on the Races of India and the Brahmanas, *Classica et Mediaevalia* 21, 1960, 64-135

¹¹ *Der Griechische Alexanderroman*, Rezension γ , Meisenheim am Glan, 1963

¹² *Palladius de gentibus Indiae et Bragamibus*, Meisenheim am Glan, 1967 (Beitrage zur Klass Phil 24)

3 Los tres pequeños tratados, además de insertarse en la trama de la *Novela de Alejandro*, tal como vemos en *A*, y de ser transmitidos como obra de Palladius, fueron traducidos al latín

Se conocen tres versiones distintas:

- 1) una, que aparece en los manuscritos bajo el nombre de San Ambrosio,
- 2) otra, que figura en el códice Bambergensis E. III, 14,
- 3) la última, en fin, es la editada por G Bernhardy¹³, según dos manuscritos de la Biblioteca Nacional de París (números 1720 y 4886).

La atribuida a S. Ambrosio (*Am*) es una traducción de las tres partes del texto griego, como un corpus compacto y con un solo título Editada por primera vez en 1585 en la edición Sixtina de las obras del Santo, con el título «*De moribus Brachmanorum*», fue sucesivamente impresa por E Bysshe en 1668 como adición a la redacción griega, por J. P. Migne¹⁴, y finalmente por C Muller en su edición del Pseudo-Calístenes

El códice Bambergensis (*Ba*) nos muestra una versión, muy distinta de la de *Am*, solamente de las partes primera y segunda del texto griego, es decir, III, 7-10, III, 11-12. Fue editada por B Kubler en 1890 y luego en 1910 por F. Pfister¹⁵.

En fin, el texto editado por Bernhardy (*Bern*) es una traducción, esencialmente distinta de las de las dos anteriores, del primer trozo griego, es decir, de III, 7-10.

¿Cómo se relacionan entre sí estas tres distintas versiones latinas?

Tan sólo dos filólogos, F. Pfister y A Wilmart¹⁶ se han preocupado de estudiar tan sugestiva cuestión.

Según Pfister, las tres versiones latinas remontan al mismo arquetipo, que habría nacido entre los siglos V y VI d. C. y aparecido en el VII d. C.

La traducción originaria de los capítulos 7-16, al igual que su modelo griego, seguía manteniendo la independencia de las tres partes integradas por medio de títulos distintos

Am sigue el modelo originario en cuanto reproduce la totalidad del texto, pero ya como un todo continuo, en cambio *Ba* y *Bern* lo reducen a dos y una parte, respectivamente, pero conservando su titulación y separación.

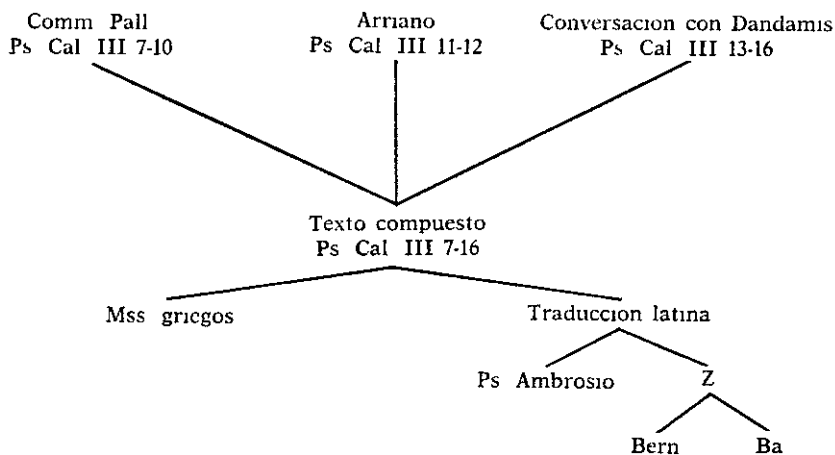
¹³ *Analecta in Geographos Graecorum minores*, Programm, Halle, 1850, pp 37-43

¹⁴ *Patrologie cursus completus*, Series Latina, París, 1844 y ss, vol XVIII, cols 1132-1146

¹⁵ *Kleine Texte zum Alexanderroman*, Heidelberg, 1910

¹⁶ «Les textes latins de la lettre de Palladius sur les moeurs des Brahmanes», *Revue Benedictine*, 45, 1933, pp 29-42

El gráfico siguiente resume a la perfección las ideas de Pfister:

Creyendo haber encontrado una nueva versión latina, que en realidad es la editada mucho tiempo atrás por Bernhardy, A. Wilmart trata de determinar cuál de las tres refleja con más exactitud y fidelidad el origen griego.

Para él, tanto *Ba* como *Bern* (*V* en su terminología, según los manuscritos Vat. lat. 282 y Vat. Reginensis 126) siguen exactamente el desarrollo del texto griego, si bien *Ba* abrevia más, o, mejor, es un compendio de *Bern*, una nueva edición del latín, ligeramente retocada, en la que todos los detalles pueden y deben entenderse sin recurrir al texto griego. A su vez, *Am* se emparenta directamente, no ya con *Ba*, sino con *Bern*, lo cual explica tanto la naturaleza de su texto para todo lo que ha conservado de tradicional, como su atribución a San Ambrosio.

Comparados los textos latinos entre sí y con el original griego, Wilmart llega a las siguientes conclusiones:

- 1) que el texto de *Bern* tiene todas las apariencias de una traducción directa y antigua; aunque no faltan en él incorrecciones, sigue en general con bastante fidelidad a su modelo y permite en cierta medida controlarlo;
- 2) que el texto de *Ba* se deja enteramente explicar por el anterior, al que abrevia más; sus interpolaciones, poco numerosas e insignificantes, pueden pasar por retoques o adiciones artificiales, pues en ningún caso se tiene necesidad, para entenderlas, de remitirse al griego;
- 3) que el texto de *Am* es una recensión arbitraria, probablemente compuesta por un humanista; el griego evidentemente no ha sido consultado y todo su trabajo procede de la fantasía y, en definitiva, debe ser clasificado entre las supercherías o ficciones literarias.

Ahora bien, así como la tesis de Pfister es discutible y, en cierta medida, perfeccionable, lo cierto es que la de Wilmart no se puede mantener en pie de modo alguno.

Parece ignorar Wilmart que *Bern* (= *V*) no conserva más que la primera parte del griego, es decir, III, 7-10, mientras *Ba* y *Am* nos transmiten dos o tres partes, respectivamente. Dificilmente puede, pues, ser *Bern* el modelo de *Ba* y *Am*, y en todo caso lo sería solamente para III, 7-10.

4. Vamos ahora a detenernos en lo que pretendemos que pueda ser una aportación nueva a las versiones latinas anteriormente mencionadas.

En la Biblioteca Nacional de Madrid existe un códice (n.º 9783) muy conocido desde hace mucho tiempo por nuestros romanistas, puesto que en él se encuentra la *Historia Appolonu regis Tiru* (fols 68^r-79^r), tan importante para nuestra literatura medieval.

Está escrito en pergamino y consta de 184 folios y según filólogos tan eminentes como Amador de los Ríos¹⁷ y E. García de Diego¹⁸ hasta el folio 79 la letra es del siglo XII, mientras que lo que sigue pertenece al XIII e incluso al XIV.

Contiene, además de la *Historia de Apolonio*, un corpus completísimo referente a Alejandro Magno, a saber:

- a) *Historia de prelus* (fols 20^r-48^v), del arcipreste León, que hemos transcrito y tenemos en curso de publicación,
- b) *Epistula de timere Alexandri ad Paradisum* (fols 48^v-51^r),
- c) *Epistula Alexandri ad Aristotelem* (fols 51^r-57^r),
- d) *Historia breviata Alexandri Magni*, de Julio Valerio (fols 64^r-67^v),
- e) tres pequeños tratados, cada uno de ellos con su propio título
 - 1) *Relatio cuiusdam de Indie regione et de bragmanis eorumque conuersione* (fols 57^v-59^r),
 - 2) *Narratio de Alexandro et de Bragmanis* (fols 59^r-60^r),
 - 3) *De Dindimo rege Bragmanis* (fols 60^r-64^r)

Como se ve inmediatamente, estos tres pequeños escritos son, en realidad, una traducción latina del Pseudo-Calístenes (III, 7-16).

¿Qué particularidades ofrece respecto de las otras versiones y en relación con el original griego?

La primera, y quizás la menos importante para nosotros, es que el texto del manuscrito de la Biblioteca Nacional de Madrid (sigla *M*) nos muestra tres partes separadas por títulos distintos

¹⁷ *Historia crítica de la literatura española*, ed facsímil, Madrid, 1969, t III, p 285, nota 3

¹⁸ *El libro de Apolonio según un códice de la Biblioteca Nacional de Madrid*, Totana (Murcia), 1934, cf también M Alvar, *Libro de Apolonio*, Madrid, 1976, t I, pp 42 y ss

La segunda, y en este caso fundamental, es que supone, en conjunto, una versión más completa y fidedigna del griego que las otras tres.

Y, finalmente, estamos en condiciones de afirmar que con *M* no sólo es posible controlar mejor el griego, sino incluso mejorarlo en algunos casos, ya que, por los datos de que disponemos, no depende de ninguna de las recensiones griegas conocidas y sí posiblemente de una distinta, hoy perdida.

Las afirmaciones que acabamos de formular encuentran su corroboración en dos vertientes, la latina y la griega

Se requiere, pues, una confrontación en primer lugar de *M* con *Bern*, *Ba* y *Am*, y seguidamente de *M* con los testimonios griegos existentes.

A) Comparación de *M* con las demás traducciones latinas.

Una vez más debemos recordar que *Bern* sólo transmite los capítulos 7-10, *Ba* los capítulos 7-10, 11-12, y *Am* la totalidad del texto, es decir, 7-10, 11-12, 13-17. Por consiguiente, la comparación con *Bern*, *Ba*, *Am* se hará para 7-10, con *Ba* y *Am* para 11-12 y solamente con *Am* para 13-17. Huelga decir que el griego entrará siempre en línea de confrontación para indicarnos cuál de las versiones lo ha comprendido y plasmado mejor.

a) *M* frente a *Bern*, *Ba* y *Am*

Que *M* es una reproducción más fiel del griego que *Ba*, *Am* y *Bern* queda claro con los siguientes ejemplos:

III, *Ps. Cal.* = παρ' αὐτοῖς δὲ πολὺ τὸ περσεῖνόν ξύλον καὶ τὸ λεγόμενον ἀκάνθινον

M = Est etiam apud illos plurimum ligni eius quod persinum et acantinum nominatur

Bern = Est etiam apud illos plurimum ligni et acanthumum ibi nascitur

Ba = Est etiam apud illos lignum quod persinum et acantinum dicitur

Am = Item ibi est arbor quae acanthus nominatur

III, 5 *Ps. Cal.* = αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν εἰσιν ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου ἐπὶ τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας.

M = Femine uero citra Gangem iuxta Indie partes morantur

Bern = Feminae uero citra flumen Gangem morantur

Ba = Feminae uero habitant de ista parte fluminis iuxta partes Indiae

Am = Foeminae uero citra Gangem iuxta mediterraneas partes morantur

IV, 6 *Ps. Cal.* = Νέρωνος τοῦ βασιλέως τοῦ κολάσαντος τοὺς αἰδίους (ἀγίους *Q*) ἀποστολοὺς Πέτρον καὶ Παῦλον.

M = imperatoris Neronis, qui Petrum et Paulum sanctos apostoles interemit

Bern = imperatoris quondam Neronis, qui Petrum et Paulum interemit

Ba = temporibus Neronis decollari fecit

Am = omite este pasaje

b) *M* frente a *Ba* y *Am*.

V, 1 *Ps. Cal.* = καὶ Ἀμμωνος υἱὸν ἑαυτὸ ἔλεγεν εἶναι.

M = Ammonis filium semet ipse dicebat

Ba = dicebat se esse filium Ammonis dei

Am = Iouis Ammonis semet esse dicebat

V, 2 *Ps Cal* = ἀνέτειλε γάρ ὡς ὁ ἥλιος ἀπὸ Μακεδονίας καθιπεύσας πολλὸν κόσμον... ἦλθε καὶ τὸν ἡμέρον κόσμον κατοπεύων καὶ ἐρευνῶν

M = Ut sol enim a Machedonie regione consurgens totumque mundum peragrans uenit ut partes nostri quoque orbis inspiceret

Ba = Sicut sol, sic exiit a regione Macedoniae et totum mundum perambulans uenit ut uideret partes nostrae terrae

Am = Itaque solemnī bellorum apparatu, ac instructis equitum peditumque militum copis e Macedoniae regione consurgens totum paene peragravit mundum uenit tandem in partes nostri quoque orbis, ut eas inspiceret.

V, 3 *Ps Cal.* = ποθῶ δὲ, ὅπως ἴδω καὶ μάθω σαφως.

M = desidero cuncta plenius cognoscere ac uidere

Ba = desidero, hoc est, ut possim cognoscere bonitatem et sapientiam Bragmanorum

Am = desidero ediscere cuncta plenius et uidere

VI, 6 *Ps Cal* = πόσοι σοι δοκοῦσι βασιλεῖς ἀνοίας ἐν τοῖς ἄφροσι τυραννεῖν.

M = considera igitur quanti tyranni in stultorum cordibus regnent

Ba = considera ergo, quanti inimici sint in corpore humano

Am = considera igitur quanti tyranni in stultorum cordibus degunt

c) *M* frente a *Am*.

Es tan abundante el número de ejemplos en los que *M* mejora ostensiblemente las lecturas de *Am*, que nos permitimos dar solamente unos cuantos ejemplos, remitiendo al lector a las notas críticas que hacemos figurar a pie de página.

VIII, 2 *Ps Cal* = καθεσθεις παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἐκείνην τὴν ὥραν εἶδεν καθαρὰν τὴν γῆν ἀπὸ αἱμάτων

M = et ad pedes ipsius sedit, qua hora purum uicem solum ab omni
cruore respexit

Am = ad pedes ipsius se dedit, hoc dicens

VIII, 3 *Ps. Cal* = φασὶ γὰρ σε θεῶ προσομιλεῖν.

M = aiunt enim te cum ipso colloqui deo

Am = plenum aiunt te diuinitate

IX, 1 *Ps. Cal.* = ἦν γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ πνεῦμα θεῖον.

M = erat enim in eo spiritus dei

Am = erat enim in Dandami (Alexandro *corr Muller*) spiritus dei

B) Confrontación de *M* con los testimonios griegos.

Cotejado nuestro texto con las otras versiones latinas, conviene que ahora tratemos de determinar cuál de las dos recensiones establecidas por Berghoff ha servido como modelo para la confección de *M* o mejor de la primitiva traducción latina, de la que dependen *M*, *Bern*, *Ba* y *Am*.

A la luz de las lecciones de *M* podemos afirmar que ni la recensión Θ ni la recensión Σ han sido utilizadas como modelos directos e inmediatos, y en consecuencia postulamos una nueva recensión griega, hoy perdida, distinta de Θ y Σ , pero en no pocos pasajes más cercana al original que ellas.

Nuestro aserto es demostrable a través de los siguientes puntos:

- 1) *Q* y *Z* por un lado, *A P v* por otro, presentan omisiones que no se reflejan en la traducción latina
- 2) La coincidencia del papiro de Genfer con la versión latina y una u otra de las recensiones es prueba evidente de la independencia de nuestra versión con respecto a ellas:

a) Coincidencia¹⁹ del papiro, recensión Θ y versión latina:

30, 2 *Papiro* + *F Q* = κακῶν ἀνθρώπων οὐκ ἀκούω

A P v = κακοῦς ἀνθρώπους ἀποστρέφομαι.

M = malorum hominum uerba non audio

32, 15 *Papiro* + *Q* = νεκρά.

A P v = νεκροῦ

M = cadauera

¹⁹ Las referencias que ahora se hacen a página y línea, corresponden a la edición de Berghoff, *Palladius de gentibus Indiae*

b) Coincidencia del Papiro, recensión Σ y versión latina.

- 30, 1 *Papiro* + *A P v* = φιλος
 Q = omite
 M = amicus
- 42, 17 *Papiro* + *A P v* = ἰμάτια
 Q = omite
 M = uestimenta

3) Hay además una serie de casos en los que la versión latina es portadora de una lección más correcta y auténtica que los manuscritos griegos:

- 38, 24 *P v* = βραγμανες.
 A Q = Δάνδαμις.
 conjetura de Derret = βραχμάν.
 M = Bragmanus

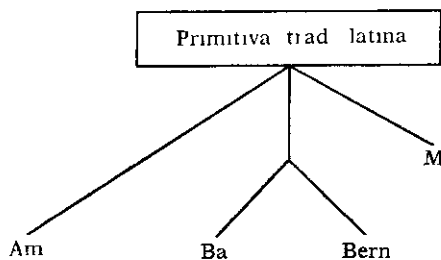
En 24, 1-4 encontramos un pasaje totalmente corrompido en todos los manuscritos griegos Muller, entre otros arreglos, conjeturó la lectura Γάδου basándose en *zonae Gadem* de *Am*. Por su parte Berghoff acepta la conjetura de Derret Ζωνενάδη, que por lo demás tiene un gran parecido con *Zeneandem*, lección de *M*.

Aceptando la hipótesis de F Pfister de una primitiva traducción latina, que por medio de títulos distintos mantenía independientes las tres partes de que constaba originariamente el texto, podemos decir que *M* se acerca más que ninguna otra versión latina a esa fuente común no sólo porque conserva la separación de las partes, sino también porque la reproduce más completa y fielmente

Se podría esperar que diésemos un paso adelante y afirmásemos que *M* es el modelo de las demás. Si así lo hiciéramos ocultaríamos que en algunos pasajes *Am*, con ser inferior en general, mejora el texto de *M*.

Es por ello por lo que creemos en una independencia de las distintas traducciones, de modo que cada una de ellas remonta a la primitiva traducción de forma independiente

Nuestra concepción de las relaciones entre ellas queda reflejada de este modo.

I. INCIPIT RELATIO CUIUSDAM DE INDIE REGIONE ET DE BRAGMANIS
FORUMQUE CONUERSATIONE

I. [Ps Calistenes III, 7] Mens tua quae et discernere et multum discere cupit, immenso sapientie succensa amore, etiam aliud nobis opus quod efficere deberemus iniunxit, hoc est, bragmanorum consuetudinem uitamque [monachorum]¹. Ego quidem neque ipsos neque patriam ipsorum uidisse me meminisse Longo enim terrarum spacio, non solum ab India sed etiam ab ea quam Seritiam² nominant regionem, seiuncti sunt. Habitant enim iuxta fluum quem uocant Gangem. Accessi autem ante aliquot annos usque ad summa Indie loca cum Museo episcopo Dulenorum; ubi, cum intolerabili estus ardore flagrarem cunctamque aquam (h)auriebatur ex fontibus mox feruere in ipsis qui eam susceperant uasis, continue regressus sum, quia incendium tantum tolerare non poteram.

Hic autem flumus qui dicitur Ganges ille est quem scripture sancte Fison uocant, unus de quattuor illis qui de paradiso exire perhibentur.

Talia³ uero refert Alexandri Macedonum imperatoris hystoria Quocumque modo uitas eorum et instituta referat⁴, non tamen Gangem ipse transgressus est, neque uisa et audita referebat. Tantummodo enim illam usque regionem quae Seritia⁵ dicitur fuit, ubi ipsum sericum nascitur, et ubi lapideam sibi poni fecit columpnam, in qua scripsit hunc titulum. «Ego Alexander huc usque perueni»

Ego tamen de ipsis Bragmanis potui aliquid utcumque cognoscere a quodam Thebeo scolastico, qui ob hoc ipsum sponte quidem sua peregrinari uoluit, in captiuitatem quidem inuitus incurrit Hic ergo, ut ipse referebat, cum lentioris esset ingenii in forensis aduocationis officio, incongrue sibi artis tedio fatigatus, cognoscere patriam desiderauit Indorum, cum quibusdam senioribus nauigauit Primumque Adulenorum, postea

I¹ Ἡ πολλή φιλοπονία σου καὶ φιλομαθία καὶ φιληκοῖα καὶ φιλοθεῖα, ἀνδρῶν ἀρίστων ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἕτερον ἡμᾶς προετρένατο προσδιηγήσασθαι πρᾶγμα ὑπερβολῆ φιλοσοφίας γένον κινούμενοι τοίνυν ἡμεῖς τῆ σὴ φιληκοῖα πρὸς τοῖς εἰρημένοῖς προσεξηγησόμεθά σοι καὶ τὸν τῶν Βραγμάνων βίον Ps Cal Mens tua quae et noua et multum discere cupit, immenso sapientiae amore succensa etiam aliud nobis opus, quod efficere debemus, iniunxit, hoc est, Brachmanorum consuetudinem uitamque monachorum Bern Desiderium mentis tuae, Palladi, quae immenso sapientiae amore incensa, noua semper discere optat nouum etiam arduumque opus efficere nos compellit, id uero est Brachmanorum patriam, consuetudinem uitamque recensere Am Mens tua, quae semper amat discere et semper est accensa in amore sapientiae, etiam iniunxit nobis, ut alium laborem facere deberemus, hoc est, quomodo uiuit gens Bragmanorum et qualem consuetudinem habet Ba

² Σηρικῆς Ps Cal Sericam Bern Sericiam Ba om Am

³ talis Bern. hoc Ba. om Am

⁴ referentis Bern dicat Ba. om. Am.

⁵ quae Serice dicitur Bern quae Serica nuncupantur Am. quae Seritia dicitur Ba.

Acsummitarum attigit loca. Esse autem illic ac dudum ibidem degere uidebatur regulus quidam paruus Indorum⁶. Inter quos cum consuetudinem magnam per diutinum tempus habuisset, uoluit etiam ad illam insulam, que Taprobane uocatur, accedere, in qua illi quibus Beatorum nomen est uiuunt etate longissima. Nam usque ad centum et quinquaginta annorum proueniunt senectutem, propter incredibilem aurarum temperiem et incomprehensibile(m) diuini iudicii uoluntatem.

In hac ipsa insula rex quoque maximus deget Indorum, cui omnes alii subiacent reguli, quos satrapas uocant, sicut scolasticus nobis ille referebat. Nam ab aliis et ipse cognouerat. Neque enim memoratam insulam fuerat ingressus.

Dicunt autem, si tamen uera narrantur, huic ipsi insule mille alias rubei maris insulas, quas Maniolas nominant⁷, adiacere, in quibus ille quem magnetem uocant nascitur lapis, quem aiunt ad naturam suam ferri trahere naturam.

Cum ergo nauis nunc aliqua fuerit adpulsam, clauos ferreos habentes, mox illic tenetur neque quoquam abire permittitur, ui nescio qua naturali, ut super dixi, lapidis impedita⁸. Esse autem certas specialiter naues loquuntur, habentes lignos clauos, nullo penitus ferro ligatas, que inde ad illam insulam magnam solent transferre⁹.

II. [Ps. Cal. III, 8] Que tamen insula quinque maximos fluuios habere memoratur, in qua, ut ille ferebat¹, nunquam deesse poma perhibentur; sub uno enim tempore eadem in arbore, dum alter ramus qui flore est, alter uenture maturitatis colore uariatur, altius uero fructus metuntur².

⁶ βασιλικός μικρός τῶν Ἰνδῶν *Ps Cal* regulus quidam paruulus Indorum *Bern* quemdam Indorum regulum *Am* regulus Indorum paruus *Ba*

⁷ χιλιάι ἄλλαι νῆσοι τῆς ἐρηθρᾶς θαλάσσης ἐμβαλλούσης εἰς αὐτάς ἐπεί τοίνυν ὁ μαγνήτις λίθος ὁ τὸν σίδηρον ἐπισπῶμενος ἐν ἐκείναις γίνεται ταῖς νήσοις ταῖς λεγομέναις Μανιόλοις *Ps Cal* insule mille alias rubri maris insulas quas Maniolas uocant *Bern* mille insulas Arabici et Persici maris, et quas Maniolas uocant *Am* mille aliae insulae in rubro mari, quae sunt subditae ad istam praedictam insulam *Ba*.

⁸ ὁ ἄν ἀπέλθῃ πλοῖον σιδηροῦς ἔχον ἥλους κατέχεται ὑπὸ τῆς τοῦ λίθου φύσεως μὴ δηνάμενον παρελθεῖν *Ps Cal* Cum igitur nauis illic aliqua fuerit appulsam clauos ferreos habens, mox illic tenetur, neque quoquam abire permittitur, cui nescio qua naturali ut supra dixi lapis impedit *Bern* (en nota este mismo autor dice *Opinor* refingendum *nescio naturali ui ut supra dixi lapidis impedita*) Cum ergo nauis aliqua clauos habens ferreos illic applicuerit, illico retinetur, nec quoquam *Am* Etiam si qualiscumque nauis aduenerit, quae habuerit de ferro clauum, statim apprehendent eam et non dimittunt eam *Ba*.

⁹ transfretare *Bern*

II ¹ referebat *Bern* dicebat *Ba om Am*

² ἐν τῷ αὐτῷ γάρ, φησι, ὅς μὲν ἀνθεῖ κλάδων, ὅς δὲ ὀμφακίζει, ὅς δὲ καὶ τραγᾶται *Ps Cal* sub uno enim tempore eadem in arbore, dum alter ramus in flore est, alter uenturae maturitatis colore uariatur, alterius uero fructus metuntur *Bern* immo eodem tempore eusdem arboris dum ramus alter florescit, alter fructus gignit,

Habent et dactilos et nuces indicas grandes, habent et minutas hodoratis-
simas nuces, quas corilos nos uocamus Viuunt autem habitatores loci
illius³ pomorum et orize et lactis cibo Non lane usum nec lini habent,
sed solis pelibus ouum confectis bene terga uelantur. Oues autem ipse
setarum pilis, non lane uellere uestiuntur, habentes magnam copiam lactis,
caudas admodum latas, ipsorumque quadrupedum tam ouium quam capra-
rum carne uescuntur Sues autem a Thebaide usque ad⁴ Indie Ethiopeque
regiones propter intolerabiles estus nequeunt inueniri

Scolasticus ergo nobis ille referebat, hoc dicens. «Indos quosdam,
inquit, inueneram, qui de Assumitarum locis mercandi gratia nauibus
transfretabant, cum quibus ingredi etiam ad interiora temptaui, accesique
usque ad eorum quos Bessadas nominant fines, apud quos et piper nascit-
ur atque colligitur Ipsa autem admodum parua atque inutilis gens est,
que intra speluncas saxeeas uiuit⁵, et per praecipicia magna discurrere
natura patriae edocta consueuit, piper autem cum ramusculis suis colligit
Ipsas enim arbores quasi quasdam humiles ac paruulas stirpes esse
dicebat

Nam et ipsos exiguos esse homunculos quosdam et grandia habere
adserunt capita cum leuibus ac detonsis capillis⁶ Reliquum uero Ethio-
pum atque Indorum genus crispatis naturaliter comis horrent⁷.

In quo, inquit, loco ab eo qui illic plurimum⁸ poterat correptus ac
tentus sum, qui ceperunt⁹ mihi huic calumpniari, eo quod eorum patriam
solumque contingere ausus fuissem. Et neque illi excusationem ac defen-
sionem meam equis animis audiebant, neque enim poterant lingue mee
intelligere sermonem, neque ego criminis causam quod mihi obiciebatur
sciebam, quia eorum uerba non noueram; ex solis tantum uultibus nostris
inuicem nos intelligere uidebamur Ego quidem ex aspectu luminum toruo,
extridore dentium seuo¹⁰ motus poteram nosse uerborum; illi uero ex¹¹

ceteri maturos ostendunt fructus *Am* in una enim arbore dum unus ramus in flore
est et alter ramus prope est ad maturitatem, alius iam matura poma habet *Ba*

³ οἱ οἰκήτορες τοῦ τόπου ἐκεῖνου *Ps Cal* habitatores ipsius loci *Bern* homines
illius terrae *Am* habitatores ipsius terre *Ba*.

⁴ usque *Bern* usque ad *Am et Ba*

⁵ uiuunt *Bern*

⁶ εἰσὶ δὲ καὶ οἱ Βισάδες ἀνθρωπάκια κολοβά μεγαλοκέφαλα, ἄκαρτα καὶ
ἀπλότριχα *Ps Cal* nam et ipsos exiguos quosdam et grandia habere asserit capita
cum laeuibus ac detonsis capillis *Bern* Nam et ipsos exiguos homunculos esse, et
grandia quaedam capita asserit habere cum laeuibus et detonsis (intonsis *corr Muller*)
capillis *Am* Homunculi autem, qui hoc colligunt, sunt subtiles et habent maiora capita
et planos capillos *Ba*

⁷ horret *Bern et Am*

⁸ plurimum *om Bern*

⁹ coeperat *Bern et Am* ceperunt *Ba*

¹⁰ καὶ τοῦ ἀγρίου τρισμοῦ τῶν δόδων *Ps Cal*. et ex stridore dentium saeuos
Bern. et ex saeuo dentium stridore *Am om Ba*

¹¹ ἐκ τοῦ τρόμου τοῦ ἐμοῦ καὶ τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀχρότητος *Ps Cal* ex
tremore atque pallore *Bern* ex pallore meo atque pauore *Am* cum timore et tre-
more *Ba*

tremore meo atque pallore sensus meos misericordia magis dignos suspirabantur Tunc ergo ab ipsis occupatus ac tentus sum, et per sexennium me in pistrino suo opus facere iusserunt Expensa autem regis ipsorum unius tantum frumenti modius¹² in toto palatio ipsius erat, et ipsum illum tamen exhibere consueisset se ignorare dicebant Post sex autem annos dum paulatim ediscere eorumdem loquelam potuissem quam multa et de uicinis nationibus locisque cognoscerem, ad postremum hoc modo de captiuitate memorata potui liberare»

Rex alter cum supradicto rege iurgio facto insimulare eum apud maiorem illum imperatorem ipsius uoluit, apud eum qui in Taprouane insula erat, dicens quod nobilem uirum ciuemque Romanum in teterrimam¹³ captiuitatem atque extremum seruitium redegisset Quique illuc aliquem cognitorem continuo transmisit, ac deinde rei ueritate perspecta protinus eum qui conuictus in memorato crimine uidebatur exui, tota corporis sui pelle precepit, eo quod ciui Romano fecisset iniuriam Dicuntur autem non solum fortiter honorare Romanum imperatorem, sed fortiter et timere, tanquam qui preclaro ingenio ac uirtute magna possit, si uelit, ad regionis ipsorum excidium peruenire¹⁴

III [Ps Cal III, 9] Ipse ille et ista dicebat, quod Bragmanorum¹ non ex propria uoluntate secularibus rebus renuntiaret, sed quod id ex iudicio dei ac diuinitatis faceret uoluntate Naturaliter enim nudi in fluuii ipsius regionibus uiuunt, nulli apud ipsos possunt esse quadrupedes, nullus fructus ex terra, nullus ferri usus, nullum instrumenti genus, quo fieri aliquod opus possit Habent autem illic deliciosas atque optimas auras et saluberrime temperaturas², colunt semper deum, cuius ueritatem³ quidem

¹² μόδιος Ps Cal modii Bern et Am modium Ba

¹³ deterrimam Bern teterrimam Am

¹⁴ Λέγονται γὰρ πάνυ τιμᾶν τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ φοβέσθαι ὡς δυναμένους τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἐπιβῆναι δι' ὑπερβολὴν ἀνδρείας καὶ εὐμηχανίας (texto de Muller segun el manuscrito A), πάνυ γὰρ τιμᾶσι τε καὶ φοβοῦνται τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὡς δυναμένην καὶ τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἐπιβῆναι δι' ὑπερβολὴν ἀνδρείας καὶ εὐμηχανίας (version de Berghoff segun P u Q) Dicuntur autem non solum fortiter et timere, tanquam qui praeclaro ingenio ac uirtute magna possint, si uelint, ad regionis ipsorum excidium peruenire Bern (en nota Berhardy dice *integram orationem praestat Ambrosius*) dicuntur autem non solum impensius honorare Romanorum imperatorem, sed incredibiliter timere, tanquam qui praeclaro polleat ingenio ac uirtute magna, et Romanos eo quod armis atque uiribus adeo potentes sint, ut, si uelint, ad regionis ipsorum excidium ualeant peruenire Am Sic autem illi dicunt, ut debeatur honorari Romanus imperator atque timeri, quia si uoluisset imperator Romanus, potuisset illos iactare de suo regno Ba

III ¹ οἱ βραγμανες ἔθνος Ps Cal gens Bragmanorum Bern gens Brachmanorum Am de gente Bragmanorum Ba

² ἔχουσι δὲ ἀέρα λιγυρόν τε καὶ εὐκράτον καὶ πάνυ κάλλιστον Ps Cal habent autem deliciosas illic atque optimas auras et saluberrime temperatas Bern et Am habent aerem bene temperatum Ba

³ σεβόμενοι τὸν θεὸν καὶ γνώσιν ἔχοντες οὐχ οὕτως δὲ λεπτὴν οὕτε δὲ διευκρι-

per cuncta scire non possunt; neque discere ualent prouidentie eius (et) diuinitatis rationem; iugiter tamen orant, orantes autem non ad orientalem partem unde est ortus solis aspiciunt, sed celum potius intuentur Edunt autem ea quae potuerint inuenire, hoc est, arborum folia et olera siluestria, pecorum more uiuentes Est etiam apud illos plurimum ligni eius quod persinum et acanthinum nominatur⁴ Habent et patrias arbores quasdam nescio quod fructus ferentes, quibus uesci semper solent. Viri eorundem locorum trans fines fluminis Gangis in Oceani partibus degunt, in quem fluuius memoratus ingreditur Femine uero citra Gangem iuxta Indie partes⁵ morantur, ad quas earundem mariti Iulio et Augusto mense transfretare consueuerunt Isti enim apud eos menses uidentur frigidiores, eo quod tunc ad nos conuertitur sol et supra aquilonem, quem boream uocant, uis solis erigitur, quo tempore temperati aures et ad concubitum magis apti esse dicuntur Ubi ergo quadraginta cum feminis suis fecerint dies, mox ad propria reuertuntur At cum enixa fuerit uxor alicuius edideritque unum atque alterum partum, neque transit ulterius ad eam eius maritus, neque cum propria concumbit uxore Singulis enim filiis in locum proprium substitutis, per totam de reliquo ab huius modi coitu se abstinent uitam Si autem accideri ut quidam sterilem sortiatur uxorem, usque ad quinque annos maritus ipsius transit et cum propria uxore concumbit, et si grauida per tempus illud omne non fuerit, mox ab eadem penitus separatur, ob quod non in magnos populos eorundem diffunditur genus, propter uiuendi in memoratis locis difficultatem consuetudinemque pariendi⁶.

Hec est ergo uita et conuersatio Bragmanorum

νεῖν οὕτως τοὺς τῆς προνοίας λόγους δυνάμενοι ὁμῶς εὐχονται ἀδιαλείπτως *Ps Cal* colunt semper semper Deum, cuius ueram quidem per cuncta notitiam scire non possunt, neque discernere ualent prouidentiae eius diuinitatisque rationem *Bern* colunt semper deum, cuius ueram quidem ac distinctam notitiam se habere profitentur, omnemque prouidentiae eius ac diuinitatis rationem discernere *Am* colunt semper deum, quamuis bene scire eum non possunt neque diuinitatem eius discere *Ba*

⁴ παρ' αὐτοῖς δὲ πολὺ τὸ περσεῖνδον ξύλον καὶ τὸ λεγόμενον ἀκάνθινον καὶ τινα ἕτερα ἐπιχώρια καρποφόρα ἀφ' ὧν ἀποζῶσιν *Ps Cal* Est etiam apud illos plurimum ligni et acanthinum ibi nascitur Habent et patrias arbores quasdam nescio quos fructus ferentes, quibus uesci semper solent *Bern* Item ibi est arbor quae acanthus nominatur Habent et patrias arbores quasdam nescio quos fructus ferentes, quibus uesci semper solent *Am* Est etiam apud illos lignum, quod persinum et acanthinum dicitur *Ba*

⁵ αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν εἰσιν ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου ἐπὶ τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας *Ps Cal* Feminae uero citra flumen Gangem morantur *Bern* Foeminae uero citra Gangem iuxta mediterraneas partes morantur *Am* Feminae uero habitant de ista parte fluminis iuxta partes Indias *Ba*

⁶ διὰ τε τὴν δωσζωίαν τοῦ τόπου καὶ διὰ τὴν φυσικὴν ἐγκράτειαν τῆς γεννήσεως *Ps Cal* propter prouidendi (uiuendi *corr Bern*) in memoratis locis difficultatem consuetudinemque pariendi *Bern* tum propter locorum difficultatem tum propter consuetudinem continendi *Am* Non est multa gens Bragmanorum *Ba*

IV [Ps Cal III, 10] Fluuum autem ipsum cum maxima dicunt difficultate transiri, propter eum quem [oct]odontotyrannum illic uocant Animal enim quiddam in supradicto fluuio esse memoratur, quod tante magnitudinis dicunt, ut totum, sicuti afferunt, possit elefantum deuorare¹ Tamen eo tempore quod Bragmani transire consueuerunt non uidetur in fluuio Maximi etiam dracones septuaginta habentes per longum² cubitos in ipsis locis esse dicuntur, unde ego unius pellem uidisse me meminisse duos in latitudine habentem pedes Formicas esse illic admodum palmae hominis, scorpiones uero ad cubitus³ humani mensuram ibi esse locuntur, propter quae monstra periculosus ipsorum transitus est locorum⁴ Non tamen ubique animalia ista nascuntur, sed in illis partibus tantum, que inhabitari ab omnibus⁵ nequeunt, plurimique illic elefantorum greges esse dicuntur Hec igitur quae Adariani alicuius, quam ego legeram, comprehendit, ad te commonitorio meo adiuncta transmissi Illius Adriani, qui discipulus philosophi Pitti fuit, quique cum ex seruili genere descenderet, propter ingenium grande nature ad philosophiae instituta peruenit temporibus imperatoris Neronis, qui Petrum et Paulum sanctos apostolos interemit⁶

IV ¹ τὸν δὲ ποταμὸν λέγουσι δυσκεραίωτον εἶναι διὰ τὸν λεγόμενον ὄδον-
τοτύραννον ζῷον γάρ ἐστι μέγιστον εἰς ὑπερβολήν, ἐνυπάρχον τῷ ποταμῷ ἀμφί-
βιον, ἐλέφαντα ὀλόκληρον καὶ ἀκέραιον καταπιεῖν δυνάμενον *Ps Cal* Fluuum
autem ipsum cum maxima difficultate dicunt transiri propter eum quem odontotyran-
num uocant animal enim quoddam in supradicto fluuio esse memoratur, quod tanta
magnitudinis dicunt, ut totum sicuti asserum possit eleuatum deuorare *Bern* Fluuum
autem ipsum cum maxima dicunt difficultate uadari, tum propter Ondoniton tyrannum
loca illa infestantem, tum etiam timore cuiusdam animalis in supradicto fluuio mor-
antis, quod tantae magnitudinis esse dicunt, ut integrum possit elephantem deuorare
Am Quando autem transeunt praedictum fluuuum, cum magna angustia et cum magno
timore transeunt illum, eo quod dicunt, ut sit in eodem fluuio tale animal, quod
sic magnum sit, ut totum elefantum possit deglutire *Ba*

² ἕως πηχῶν ἑβδομήκοντα *Ps Cal* LXX habentes per longitudinem cubitos *Bern*
et Am qui habent in longitudine sexaginta cubitos *Ba*

³ cubiti *Bern et Am*

⁴ periculosos ipsorum transitus esse locorum *Bern*

⁵ ab hominibus *Bern et Am* ubi homines non habitant multi *Ba*

⁶ Ἀρρίανου μέντοι τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἐπικτήτου τοῦ φιλοσόφου τοῦ δούλου
γεγεννημένου, δι' εὐφροίαν φύσεως εἰς φιλοσοφίαν ἐλάσαντος ἐν τοῖς καιροῖς Νέρω-
νος τοῦ βασιλέως τοῦ κολάσαντος τοὺς ἀοιδίμους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον
Ps Cal Haec igitur quae Arriani alicuius, quam ego legeram, comprehendit, ad te
commonitorio meo adiuncta transmissi illius Arriani, qui discipulus philosophi epyacti
fuit, quique cum ex seruili genere descenderit, propter ingenium grande naturae ad
philosophiae instituta peruenit temporibus imperatoris quondam Neronis, qui Petrum
et Paulum interemit *Bern* Haec sunt quae a Thebaeo scholastico de Brachmanis
audiuisse se affirmat Musaeus Quae uero ex historis de Alexandro uita legi et quae
ex plerisque auctoribus ad haec facientia de illis desumpsi, nunc subnectam *Am*
Haec igitur narrat istoria Adriani, quam ego legeram Et tibi in hac epistola mandau
Illius Adriani istoria haec narrat, qui fuit discipulus Pitti Qui cum esset de genere
seruili, propter magnam sapientiam, quam habuit ad maximum peruenit honorem
temporibus Neronis decollari fecit *Ba*

II. ITEM NARRATIO DE ALEXANDRO ET DE BRAGMANIS

V [Ps. Cal. III, 11] Alexander imperator, cum ei (non) sufficeret Mac[h]edoniae solus imperium, neque Philipo tantum patre posset esse contentus, Ammonis filium semet ipse dicebat¹ Et quamvis originem ipsius facile ipsa rei ueritas approbaret, falsis tamen quibusdam, et, ut eidem uidebatur, inuictis modis aliam esse naturam proprii generis adstruebat. Ut sol enim a Machedoniae regione consurgens totumque mundum peragrans, antequam in regionibus Babilonis accederet, Europam quidem et Asiam ueluti quedam loca parua transcurrens, uenit ut partes nostri quoque orbis inspiceret², quas cum reperisset, hec in sensibus suis ipse dicebat: «Sapientia, prouidentiae mater, habens cum uirtute ea, que virtutum omnium caput est, quandam communionem scrutans et perspicuens, iniustus tamen parcens que merentur, iustus autem parcens da mihi, queso, te placidam, ut possim ad illam quae cupio, his precibus peruenire, Bragmanos uero presentes hic bonitate ac sapientia uiros cernere Veni enim, ut aliqua cognoscerem a Qualano quodam, qui ad me festinus accessit, quo nunc persuadente desidero cuncta plenius cognoscere ac uidere³

VI. [Ps. Cal. III, 12] Bragmani uero idemque Indu Alexandro ista dicebant¹: «Venisti ad nos, inquit, cognoscere sapientiam cupiens, nos

V ¹ καὶ Ἄμμωνος υἱὸν ἑαυτὸν ἔλεγεν εἶναι Ps Cal Iouis Ammonis filium semet esse dicebat Am dicebat se esse filium Ammonis dei Ba

² ἀνέτειλε γὰρ ὡς ὁ ἥλιος ἀπὸ Μακεδονίας καθιπεύσας πολλὸν κόσμον πρὶν ἔδουε κατὰ Βαβυλῶνα, τὴν τε Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν ὡς μικρὰ χρησάμενος χωρία ἦλθε καὶ τὸν ἡμέτερον κόσμον κατοπτέων καὶ ἐρευνῶν Ps Cal Itaque solemniter bellorum apparatu, ac instructis equitum peditumque militum copis, e Macedoniae regione consurgens totum paene peragrauit mundum et antequam in prouinciam Babylonis accederet, Europam quidem et Asiam ueluti quaedam parua loca transcurrit, uenit tandem in partes nostri quoque orbis, ut eas inspiceret Am Sicut sol, sic exiit a regione Macedoniae et totum mundum perambulans, antequam ad Babiloniam appropinquaret subiugauit sibi Asiam et Europam uelut parua loca, uenit, ut uideret partes nostrae terrae Ba

³ ὁὸς ἐμμενῶς ἦδη μοι τῶν αἰτημάτων τυχεῖν Βραγμᾶνας δὲ παρόντας ἐνθάδε σοφοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἰδεῖν ἤκω, μαθὼν παρὰ Καλάνου τινὸς τῶν ἐνθάδε σπεύσαντος πρὸς μεπεισθεὶς δὲ ἦλθον, ποθῶ δέ, ὅπως ἴδω καὶ μάθω σαφῶς Ps Cal da mihi quaeso te placidam, ut possim ad illa quae cupio his precibus peruenire, Brachmanos uero bonitate ac sapientia praeditos uiros hic praesentes cernere Veni enim, ut aliqua cognoscerem a Calamo, incola horum locorum, qui ad me festinus accessit, quo nunc persuadente desidero ediscere cuncta plenius, et uidere Am rogo te, est mihi placabilis, ut possim peruenire ad ea, que desidero, hoc est, ut possim cognoscere bonitatem et sapientiam Bragmanorum Ba

VI ¹ Βραγμᾶνες καὶ αὐτοὶ Ἴνδοι Ἀλεξάνδρῳ ταῦτα λέγουσι Ps Cal Brachmani uero e contra Alexandro ista dicebant Am Bragmani uero, qui et Indu, dicebant ista Alexandro regi Ba

autem Bragmani libenter statim talem suscepimus uoluntatem. Huius modi enim desiderium in uita ac moribus nostris regium² iudicatur, quod nunc discere imperator ipse uoluisti. Philosophus enim non dominio alterius obtemperat, sed ipse dominatur homo enim in eo non habet potestatem. Sed quoniam nichil nobis actenus credens —eo quod usque ad praesens tempus male de nobis apud te quidam locuti sunt—, nunc ad nos uera degustans uenisti. Calanus enim apud nos pessimus fuit, per quem Graeci homines Bragmanos agnouistis quidem, bene tamen non potuistis agnoscere.

Ille enim non fuit noster, qui ad diuitias sine aliqua sui excusatione transfugit, cui non sufficit de Tababeno³ fluuio aquam castitatis haurire, neque presi lactis cibum sumere, in quibus deo digna mens crescit, quam ille semper habuit inimicam, a qua male succensus exarsit, quamque de sapientiae bonis transtulit ad uitia uoluptatis. Ex nobis autem nullus in prunis ardentibus uoluitur, neque ulli dolores corpora nostra consumunt, sed uita nostra medicamentum aliquod sanitatis. Naturali autem beneficio alieni a diuitiis omnibus sumus, equo etiam uitam nostram mors fine committatur. Si interdum nonnulli forte mortalium, ad quos falsorum uenit doctrina uerborum, percutere nos uanis temptant sagittis, ingenuitatem tamen nostram ledere ac uiciare non possunt.

Unum atque idem est mentiri, et credere men[t]iuenti. Nocet enim sibi qui falsa persuadet nocetque etiam illi cui persuadere uidetur, dum mendatio credit altius, antequam peruenire ad ipsam ualeat ueritatem⁴. Insimulatio autem mala inimicitiarum quedam et certaminum mater est, que ex se iracundiam parit, ex quibus rursus iurgia et bella nascuntur. Nulla tamen uirtus est occidere hominem. Iatronum enim iste, ut nouimus, mos est. Sed nos uirtutem ueram uocamus contra aurarum mutationes nudo corpore dimicare, desideria uentris abscindere, et uarias ipsius pugnas abstinentia patientiaque superare. Hec igitur prius unce hos inimicos ante omnia tuos, si fortis tibi uideris occide, opus tibi non est aduersus certamina externa confringere⁵. Iccirco enim contra eos qui foris sunt, commoues bella, ut istis quos intrinsecus habes, alimenta ac fomenta subpedites. Sed tu uides quod eos quidem, quibus foris dimicas, uncis, ab

² regnum *Am* regium *corr Muller*

³ Τιβεροβοάμ *Ps Cal* Taberunco *Am* Tababeno *Ba*

⁴ ἀδικεῖ γὰρ ὁ ψευδόμενος ὃν πείθει, ἀδικεῖ δὲ καὶ ὁ πειθόμενος ψευδομένῳ προσέχων πρὶν ἢ τὸ ἀληθὲς μάθῃ *Ps Cal* Nocet enim si quis alicui falsa persuadet, nocet et sibi, qui dum mendacio credit, non facile ad ipsam ueritatem peruenire ualeat *Am* et sic nocet ille, qui suadet, ut fallacitatem dicat homo, sicut nocet et eille, qui fallacitatem dicit *Ba*

⁵ τούτους νίκησον πρῶτον, Ἀλέξανδρε, τούτους ἀπόκτεινον τούτους γὰρ ἐὰν νικήσῃς, οὐκ ἔστι σοι χρεῖα πρὸς τοὺς ἐξω μάχεσθαι *Ps Cal* Igitur prius unce hoc inimicos ante omnia tuos, si fortis uideris tibi, et exinde opus tibi non erit aduersum quempiam certamina externa committere *Am* In autem, Alexander, ista omnia unce, et istos inimicos, quos intra corpus tuum habes, si fortis es occide, e si istos occideris, quos intra corpus habes, iam foris inimicos habere non poteris *Ba*

his autem quos nosti intra te superaris Considera igitur quanti tyranni in stultorum cordibus regnent⁶ oculi, aures, nares, uenter, uirilia, totumque corpus humanum, quam multa etiam desideria nascuntur intrinsecus, quibus omnibus genus mortale succumbit ac seruit, propter que cuncta et iugulantur et iugulant. Nos autem Bragmani, quia omnia quae intrinsecus habebamus bella superauius, iam de relicto incolumes atque securi in summa pace requiescimus Siluas uidemus, celumque suspicimus, aquilarum diuersarumque auium gratissimas uoces audimus, aere ac folijs corpora nostra protegimus⁷ eorumque fructibus uescimur, aquam bibimus, hymnos deo canimus et futuri seculi uitam desideramus, nullumque qui prodesse ita nobis non possit audimus His ergo nos Bragmani moribus uiuimus, contentique paucis sermonibus mox tacemus Vos autem dicitis quidem quae debeant fieri, nec tamen facitis

Philosophum uos nullum putatis nisi eum qui nouerit loqui uester enim omnis sermo in lingua uobisque in oris uestri labijs tota sapientia est Aurum argentumque colligitis, plurimis seruis et magnis domibus indigetis, affectatis honores et sectamini dignitates, edetis atque potatis quantum unus ex plebe⁸, utimini eque et uestibus delicatis semper ac mollibus, eaque facitis quorum penitentiam mox geratis, contra uos ipsos ueluti contra inimicos uestros soletis loqui, cum tamen habere uos lingue proprie potestatem sciatis Longe autem meliores sunt illi qui tacere consueuerunt, non enim se ipsi loquendo conuincunt⁹ Mutuam mercedem a uobis accipitis: gloriosum, ut putatis, ornatum¹⁰ digitis imponitis uestris, auro uos quoque ita ut feminas uidemus ornatos, cum sciatis quod id ipsum, in quo magnos esse uos creditis¹¹, quantum ad rem pertinet ueram, uobis prodesse nichil possit Auro enim non extolluntur anime, neque corpora nutriuntur, sed contra per utraque ista uiciantur Nos autem qui cognouimus ueritatem ipsamque naturam, si ceperimus sitire, imus ad

⁶ πόσοι σοι δοκοῦσι βασιλεῖς ἀνοίας ἐν τοῖς ἄφροσι τυραννεῖν *Ps Cal* Considera igitur quanti tyranni in stultorum cordibus degunt *Am* Considera ergo, quanti inimici sint in corpore humano *Ba*

⁷ φύλλα τε περιβεβλήμεθα καὶ ἀέρι ἐνδiciaitώμεθα *Ps Cal* nudo sub aere arborum folijs nostra corpora contegimus *Am* Corpora nostra cooperta habemus de frondibus arborum *Ba*

⁸ ἐσθίετε καὶ πίνετε ὅσα καὶ τὰ κτήνη *Ps Cal* editis tantum atque potatis, quantum uiuat expleri *Am* et tantum manducatis et bibitis, quantum et alter homo manducat et bibit *Ba*

⁹ κρείττονες ὑμῶν οἱ σιγῶντες ἑαυτοὺς γὰρ οὐκ ἐλέγχουσι *Ps Cal* longe profecto meliores sunt illi qui tacere consueuerunt, non enim se ipsos loquendo reuincunt *Am* tamen longe meliores sunt illi, qui sciunt tacere *Ba*

¹⁰ ἔβανα *Ps Cal* ornamentum *Am* ornatum *Ba*

¹¹ χρυσόν, ὡς αἱ θήλειαι, φορεῖτε καὶ ἐπὶ τούτοις μεγαλύνεσθε *Ps Cal* uos quoque feminas uidemus ornatos, cum sciatis quod ad ipsum, in quo magnopere creditis *Am* uos quoque sicut feminas uidemus ornatos Unde sciatis, quia de hac cura, unde uos speratis esse maiores *Ba*

fluuium, aurumque calcantes aquam bibimus¹². Auro enim sedari fames ac sitis nescit extingui Non ex auro uenit uulnerum cura, non egrotorum medicina membrorum, non ulla refrenatio cupiditatis immense, sed hortatus magis ac prouocatio maior ad nouam hanc nescio quam concupiscendi libidinem Et sitis quidem naturalis illa cum fuerit, cum aquam quam desiderauit acceperit, sitire mox cessat similiter fames etiam naturalis, quando escam quam quaerit acceperit, conquiescit Si igitur eodem modo eademque natura aurum quoque humanus animus desideraret, ubi primum accepiscet quod optabat, sine dubio cupiditas et ipsa cessaret sed sola ista non cessat, immo semper sola et sine aliqua intermissione desiderat, quia non ex ammonitione nature desiderium tale procedit.

Ad postremum in quo apud uos ornantur homines, in eodem apud uos gloriantur Calanus amicus est uester, sed spernitur et calcatur a nobis Qui ergo multorum auctor malorum apud alios fuerit, a uobis honoratur et colitur, qui uero est inutilis proicitur a nobis, et omnia que nos omnino non querimus, Calano pro ea quam habuit erga peccuniam cupiditate placuerunt. Sed non erat noster hic talis, qui animam suam miserabiliter lesit ac perdidit, ob quod neque dei neque nostris amicitus esse uisus est dignus, neque hanc in hoc seculo inter siluas habere meruit securitatem, neque illam sperare gloriam potuit, que promittitur de futuro

III. DE DINDIMO REGE BRAGMANIS

VII [Ps. Cal. III, 13] Alexander imperator ubi uenit ad Dindimum ipsum quidem in transitu uidere non potuit insula¹ enim iacebat, recumbens super arborumfolia in securitate uel pace, proximus fonti, quem quasi uber terre matris incorruptum atque integrum in os suum mulgere² consueuerat Misit autem ei Alexander amicum quendam nomine Honesicratum, dicens ei «O Honesicrate, memoratum hunc uirum ad me exhibere festina, aut causam mihi propter quam uenire noluerit, renuntia, ut ipse ad uidendum eum pergam³» Cui ille respondit «Facium, inquit,

¹² και δίνης παραγενομένης επί τόν ποταμόν ἐρχόμενοι χρυσόν κατοῦντες ὕδωρ πίνομεν Ps Cal si coerpetimus sitire, bibimus ad fluuium, aurumque calcantes, aquam bibemus Am quando sitimus, imus ad fluuium, ut bibamus aquam, et calcamus aurum cum pedibus nostris Ba

VII ¹ ὅς ἐν ἑλῆ ἀνάκειται Ps Cal in silua enim iacebat Am

² ἀμέλγων Ps Cal emulgere Am

³ «σπεῦσον πρὸς τὸν διδάσκαλον Βραγμάνων, τὸν μέγαν Δάνδαμιν, ὃ Ὀνησίκρατε, καὶ ἢ αὐτὸν ἡμῖν ἄγαγε ἢ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ, ποῦ διαγεί. ἀνάγγειλόν μοι τάχος, ὅπως ἐγὼ αὐτὸς παραγένωμαι πρὸς αὐτόν» Ps Cal Onesicrate, memoratum uirum Dandamim ad me uenire festina, aut causam propter quam uenire noluerit, nuntia, ut ego ipse ad uidendum eum pergam Am

cum celeritate que precipis Nam sicut iubere tuum est, ita meum esse cognosco tuis iussis obtemperare. Ubi igitur supradictus ad Dindimum nuntius uenit, hys eum adlocutus est uerbis. «Dixit, inquit, filius dei Iouis magni, Alexander imperator, qui est dominus generis humani, ut properes ad ipsum uenire, quia tibi, si ueneris, plurima atque optima dabit⁴: si uero ire nolueris, ueluti contemptorem, te capite punibit. Que cum ad Dindimi aures dicta uenissent, non adsurrexit⁵ ex foliis, quibus fultus iacebat, sed tale responsum ridens reddidit ac recumbens: «Deus, inquit, maximus imperator parere nescit iniuriam⁶, sed lumen atque animas hastum (?) rursus ipse tunc suscipit, cum unamquamque suo soluerit fato⁷ Meus autem solus est dominus, qui homicidia uetat fieri, et qui bella (non) concitat. Nam Alexander non est deus, quia et ipse moriturus est Quemadmodum igitur potest esse omnium dominus, qui necdum Tyberoam fluminum transfretauit, neque per totum mundum in palis solis sedem suam posuit, non Zeneandem trasit, non in medi orbis uia cursum solis aspexit? Cuius metoui et cassopluri et scisciane nomen quidem adhuc nosse potuerunt⁸. Si ergo non capit eum illa quam ibi possidet terra, fluuium transeat nostrum, et inueniat solum tale, quod norit homines sustinere, sed tamen eum diutius febre suorum terra non patitur⁹ Quemcumque autem mihi Alexander pollicetur, si ea cuncta prestiterit, inutilia mihi erunt. Ego enim habeo domum foliaque herbis que michi adiacent uescor, et aquam potio, postque alia quecumque cum sollicitudine colliguntur ac pereunt, nichil aliud preter tristitiam querentibus eaque habitibus prebent Nunc igitur ego securus quiesco, clausisque oculis nil omnino custodio, si autem aurum uoluerio seruare, sopnum meum dissipio

⁴ ὅς ἐλθόντι σοι πρὸς αὐτὸν πολλὰ καὶ καλὰ παρέξει δῶρα Ps Cal quia tibi, si ueneris, plurima dabit munera Am

⁵ οὐδ' ἐπήρην Ps Cal non surrexit Am

⁶ ὁ θεός, ὁ μέγας βασιλεύς, ὕβριν οὐδέποτε γεννᾷ Ps Cal Deus, inquit, maximus parere cuiquam nescit iniuriam Am

⁷ ἀλλὰ φῶς, εἰρήνην, ζῶην καὶ ὕδωρ, σῶμα ἀνθρώπου καὶ ψυχὰς καὶ ταύτας δέχεται, ὅταν μοῖρα λύσῃ τὰς μὴ δαμασθείσας ἐπιθυμίας Ps Cal sed lumen uitae rursus iis praestat animis, quae suo soluerint fato A

⁸ καὶ πῶς πάντων ἐστὶ δεσπότης, ὅς οὐ παρήλαθε ποταμὸν Τιβεροβοάμ, [οὐδ' εἰς κόσμον ἔλον τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τέθεικεν,] ἔμπαλιν δὲ φερόμενος ζῶντην Γάδου οὐδέπω παρήλαθεν, οὐδὲ τῆς μεσοπορίας ἡλίου εἶδε τὸν δρόμον ἐν δὲ τοῖς βορείοις μεθορίοις ἢ κραστιφοροῦ Σκυθία οὐδὲ γινώσκει αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ps Cal (texto de Muller) πῶς πάντων ἐστὶ δεσπότης, ὅς οὕτω παρήλαθε ποταμὸν Τιβεροβοάμ οὐδὲ Κοοσσάλον οὐδὲ θρόνον ἑαυτοῦ τέθεικεν ἐν Παλιμβόθοις οὐδὲ Ζωνενάδη οὕτω παρήλαθε οὐδὲ τῆς Μεσοποταμίας (ἡλίου) ἶδεν τὸν δρόμον, οὔτε ἶδεν τὸν ἐν Μεθορίοις καὶ Καρισσοβορίοις καὶ Σκυθία οὕτω γινώσκει αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ps Cal (texto de Berghoff) Quemadmodum igitur potest esse omnium dominus, qui nondum Tyberoam fluuium transfretauit, neque per totum mundum sedem suam locauit, non zonae Gadem transit, non in medio orbis cursum solis aspexit? Quare gentes plurimae nec eius quidem nomen adhuc nosse potuerunt Am

⁹ καὶ εὐρήσει γῆν δυναμένην ἀνθρώπους φέρειν, εἴπερ ἢ παρ' αὐτοῖς οὐκέτι ὑπομένει βασιτάζειν τοῦτον Ps Cal et inuenit solum tale, quod norit homines sustinere Am

terra mihi omnia ut lac mater <infanti> ministrat¹⁰ Ad quemcumque accedere uoluerō locum, uado, quocumque autem ire noluerō, nullius sollicitudinis necessitate compellor Et si caput meum uoluerit abscidere, animam tamen auferre non poterit sed caput tantummodo iacens tollet, anima uero discedens, corpus¹¹ suum ueluti partem uestis alicuius relinquit, ac reddit ei a qua id susceperet terre Cum autem factus spiritus fuero, ad deum qui nos hanc carnem inclusit, ascendam, qui hoc ita facere, tentare nos uoluit, ut uideret quemadmodum discedentes ab eo, in hoc seculo uiueremus, et qui postmodum cum fuerimus reuersi, rationem a nobis uite huius exposset Cui adsistens ego uidebo iniuriam meam, eiusque iudicium in illos, qui iniuriosi mihi fuerunt, intuebor suspiria enim gemitusque lesorum incipiunt ledentium esse supplicia Hec autem Alexander illis minetur, qui opes desiderant et timent mortem, quia hoc utrumque cognouimus Nam Bragmani neque aurum diligunt, neque mortem uerentur Vade igitur, et hoc Alexandro refer Nichil, inquit, tuorum Dindimus querit, sed si aliquid tu ex ipsius rebus necessarium tibi credis, ad eum uenire debebis¹²

VIII. [Ps. Cal III, 14] Que ubi internuntium Alexander imperator, desiderare amplius cepit ut uirum talem uideret, ut qui multas uicerat gentes, unus et nudus uinceret senex Pergit igitur cum quinque uel decem amicis aliis ad eas, quas supra diximus, siluas, et cum uenisset ad proximum, atque ex equo, quo uehebatur, desilisset¹, coronam capitis deposuit, omnemque qui circa ipsum erat, superbie tumorem relinquens, ad memoratum senem ingressus est solus, et ad pedes ipsius sedit, qua hora purum uicem solum ab omni cruore respexit² «Salue, inquit, Dindime, ego ad te ueni, quia tu ad me noluisti uenire» Cui ille respondit «Quid ad nos ergo uenisti? aut quid de nostris solitudinibus auferre desideras? Quod cupis ipse, nos habere non possumus quod iterum nos habemus, necessarium tibi non est Nos honoramus deum, amamus hominem, negligimus aurum, contempnimus mortem, mortem timetis, honoratis aurum, oditis hominem, contempnitis deum» Ad quem Alexander: «Doce nos aliquid sapientie: aiunt enim te cum ipso colloqui deo³, ego uero scire desidero in qua re prestantiores Grecis esse dicatis, et in quantum melius uideas quam alii homines, aut amplius sapias»⁴ At ille respondit «Et

¹⁰ γῆ μοι πάντα φέρει ὡς μήτηρ γάλα {δέ ἐστι} τῷ τεχθέντι Ps Cal terra mihi omnia ut lac mater infanti ministrat Am

¹¹ τὸ σῶμα Ps Cal caput Am

¹² ἔλθε πρὸς αὐτόν Ps Cal ad eum uentre ne dedigneris Am

VIII ¹ κατέβη ἐκ τοῦ ἵππου Ps Cal ex equo exilisset Am

² καθεσθεὶς παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἐκείνην τὴν ὥραν εἶδεν καθαρὰν τὴν γῆν ἀπὸ αἰμάτων Ps Cal ad pedes ipsius se dedit, hoc dicens Am

³ φασὶ γάρ σε θεῶ προσομιλεῖν Ps Cal plenum aiunt te diuinitate Am

⁴ ἢ τί περισσότερον τῶν λοιπῶν βλέπεις ἢ φρονεῖς Ps Cal et in quo aut melius uideas quam alii homines, aut amplius scias Am

ego, inquit, uolo deferre ad te acceptum a deo sensum, sed ipse non habes locum, ubi donum tale suscipias. Impleuerunt enim animam tuam auide atque immodice cupiditates, quas nunc mecum certare considero, quia te ab ipsis uideor, queque hodie plurimum merent, eo quod morte nullius gentis ac sanguine polluaris, et quia adhuc uideant homines in ciuitates commanentes⁵. Tu uero usque ad Oceanum uis uenire, post quem cupis ad aliam iterum partem orbis accedere, et tunc esse incipis tristis, quod⁶ non potueris habere quod uincas. Quemadmodum ergo satisfacere desiderio tuo possum, quod totus tibi seruiens mundus explere ac frenare non potuit? Paruus ipse admodum a deo factus es, et si omnia simul uelis uincere, atque uniuersa que ubicumque tenent homines possidere, tantundem necesse est ut soli habes quantum aut tu iacentem tenere me cernis, aut ego occupasse uide te sedentem. Ex quo iterum si ad alia transeamus, et in aliis quoque tibi similes inuenimur. Eodem enim modo quo ipse, omnibus uitor elementis, aere, aqua, terra, et omnia iuste habeo, omnia quecumque possideo, nec quicquam ultra habere desidero. Nam etiam si omnes fluuios solus obtineas, plus a me ex ipsis aquam <h>aurire non poteris. Hanc ergo si a me sapientiam discas, nihil tibi deerit totumque habebis, si nihil desideraueris. Cupiditas enim paupertatis est mater, que medicamento malo, hoc est, sollicitudine ac merore curatur que ita semper omnia querit, quasi inuenire nil possit: que non in iis ad que iam potuit peruenire, requiescit, sed ex illis que necdum tenere se cernit, magis magisque cruciatur. Habebis autem maximas cum uoluptate opes, si ita mecum uiuere uoles, et si meis adqueueris uerbis, meas diuitias possidebis. Amicus mihi est omnium deus, et ipse cum eodem rebus loquor, malorum hominum uerba non audio. Celum habeo protectorem⁷, terra mihi tota pro lecto est. Fluuii mihi potum ministrant, mensam silua supeditat. Non uescor animalium uisceribus, ut leones, neque intra pectora mea incluse quadrupedum aut uolatilium carnes putrescunt, nec sum mortuorum sepulcrum, sed prouidentia naturalis omnes mihi fructus ut lac mater infanti⁸. Intellego ego quid queras. Sapientem me uides, talis ut factus sum, itaque uiuo ut procreatus sum, et que deus faciat agnosco, et quid fieri debeat scio. Vos autem uanitate magna repleti presagire uos creditis, cum hec ipsa que per singulos uidetis dies, dei opera intelligere nesciatis. Ego cuncta cognosco, et unde uel quando fiant scio⁹. Pluias, fulmina,

⁵ σφοδρένους *Ps Cal* commorantes *Am*

⁶ οὐ δὲ εἶπας καὶ ἐπὶ τὸν Ὠκεανὸν ἐλθεῖν καὶ μετ' αὐτὸν ἐπ' ἄλλην οἰκουμένην καὶ μετ' ἐκείνην πάλιν ἐφ' ἑτέραν καὶ σφόδρα λυπηθήσῃ, ὅταν *Ps Cal* tu ad oceanum usque uis accedere, post quem aliam iterum partem orbis cupis occupare, et tunc tristitia afficiaris cum *Am*

⁷ οὐρανός μοι στέγη *Ps Cal* Caelum habeo pro tecto *Am*

⁸ ὡς φίλη μήτηρ τῷ τεχνθέντι γάλα *Ps Cal* ut lac mater infanti *nos* ut lac mater infundit *M et Am*

⁹ καὶ πῶς καὶ πόθεν ταῦτα γίνεται καὶ διὰ τί, ἔμοι παρέχει γινῶσις ἢ πρόνοια *Ps Cal* Ego cuncta cognosco, et unde et quando et quomodo fiant *Am*

siccitates, tempestatesque presagio et hoc est quod me delectat ac reficit, quia deus habere me communionem quamdam atque consilium cum operibus suis fecit. Ad me autem quemadmodum angelus uenit, si quando aliquid timuerit imperator, tunc ego deprecor deum ut boni aliquid ei, qui ad me uenerit, prestet, et ut ipso eum metu quo laborat absoluat atque ei fiduciam quamdam mentis inspiret Quid esse rectius dicis, ledere hominem¹⁰, an tueri atque seruare? et quid magis conuenit facere filios dei, euertere cuncta pugnando, an expugnata uel diruta instaurare pacando? Non tibi proderit, imperator, neque <e>norme pondus auri, neque elephantorum, quos sustulisti aliis, multitudo, sed hec uox mea et hic sermo meus. Tu uero etiam si me interficere uolueris, non timebo, ibo enim ad <d>eum citius, qui et causam et uitam meam nouit Nihil est quod deum possit latere, cuius lumina sunt stellae¹¹, sol et luna, que efugere omnino non possis ne iudicia eius euadere Noli igitur ipse deponere¹² que ille construxit; noli ea cupere dissipare que ille, qui fecit, ornare desiderat, noli immolare sanguinem ciuitatum, neque transire cadauera gentium mortuorum¹³. Longe enim rectius feceris si pro tua festinaueris uita, quam si alienam desideraueris mortem¹⁴, et si contemptus que perspexeris damnis, uera elegeris lucra Quod cum acceperis animam, tot simul uis extinguere nationes?¹⁵ Quid delectaris totius seculi malis? Quid, aliis flentibus, rides? Hoc ipso tamen, quod memor mei, qui in solitudinibus his uiuo, esse uoluisti, temetipsum lucratus es Neque nunc aut certamina pertimescis, aut ledere quemquam cupis, aut uirtutem in aliorum malis, quod fecisti semper, exerces Proice[s] igitur a corpore tuo uellera ouium mortuorum, neue defunctis uolueris te operire tegminibus, magisque te etiam ipse cum talem feceris, honorabis, quia temperatur in desertis anima degens¹⁶ locis Hoc igitur uite nostre propositum magis elige, cuius beatitudine plus quam apud Macedones frui poteris Qui quidem te per singulos exspectant dies, ut reliquas tecum diruant ciuitates, et quecumque in ipsis ualuerint inuenire diripiant quosque in presenti die tritari arbitror ac dolore, quod incolumes esse adhuc quasdam uideant nationes, occasionem maximam cupiditatum ac rapinarum suarum habentes auctoritatem Quam ergo securam in deo uitam poteris obtinere, ut et tibi ipse iam uiuas Nunc uero adhuc multa cogitas rapere, multos trucidare desi-

¹⁰ ἀνθρώπους *Ps Cal* homines *Am*

¹¹ οὐ ὄμματα πάντες οἱ ἀστέρες *Ps Cal* cuius oculi sunt omnes stellae *Am*

¹² μὴ κατάβαλλε *Ps Cal* Noli igitur tu destruere *Am*

¹³ μηδὲ σπένδε αἷμα πόλεων μηδὲ νεκρά ἔθνη διάβαινε {ἐπ' αὐτά} *Ps Cal* noli immolare sanguinem ciuitatum, neque transire supra gentium mortuorum cadauera *Am*

¹⁴ σεαυτῷ γὰρ μᾶλλον ζῆσαι κρείττον ἢπερ ἄλλους κατακτείνειν *Ps Cal* Longe enim rectius feceris, si tuam curaueris uitam, quam si alienam desideraueris mortem *Am*

¹⁵ τί μία ψυχὴ γενόμενος τοσαῦτα ἔθνη καταλῶσαι θέλεις *Ps Cal* Cur cum unam possederis animam, tot simul uis extinguere nationes *Am*

¹⁶ uiuens *Am*

deras ex quibus iam aliqua fecisti, alia in presentí facis, alia futurum te esse promittis Ego uero cum ex hoc mundo recessero, in aere positus uidebo. et tunc quidem sermonem predicabis meum, quia te multitudo equitum uel equorum nulla committabitur¹⁷, et cum maximo mentis tue dolore deflebis, hoc dicens Sine causa perdidí totius retro temporis uitam, quam in honoribus istius mundi bellisque consumpsi. Ex quibus intelligis nihil tibi aliud reliquisse, nisi memoriam solum malorum Noui enim ego que intra se diuinitas habeat, cum tamen ipse sim apud homines constitutus, mihique tunc ista dices Bona mihi consilia, Dindíme, aliquando prebebas. Tunc enim ante conspectum tuum uenient omnes quas sine causa expugnaueris anime, ex quibus apud quas primum excusare te poteris?

IX. [Ps. Cal. III, 15] Libenter autem illum ac sine ulla iracundia Alexander audiebat erat enim in eo spiritus dei¹, sed instigante demone malo inter ipsa principia mutabatur² His igitur alloquebatur Alexander Dindímum uerbis: «Scio te, inquit, uera dicere, de diuino enim genere descendens, in his constitutus es locis, ubi nunc tibi sine ulla molestia, sed cum maxima uoluntate³ uiuere licet, et ubi naturalibus diuitis usus fueris⁴ et quiete segura. Ego uero inter tumultus ac formidines uiuo, plurimosque ex ipsis qui me custodiunt timeo, et maior mihi semper⁵ ab amicis metus quam ab hostibus uenit, quorumque amplius cotidie quam inimicorum meorum insidias pertimesco, et neque sine ipsis degere queo, neque illis me possum credere, uiuens cum ipsis quos enim uereor, eorum constipatione custodior. Diebus quidem totis uarias gentes persequor ac fatigo⁶, noctibus uero me sompnus turbat ac uexat, ne quis in me repentinus inimicus impetum faciat⁷, et si occidero quos formido, tristis efficior, si rursus lenis ac mitis esse uolueró, contempnor. Et quemadmodum tantis periculis rerum expediam⁸ ignoro Nam et si uolueró in desertis talibus uiuere⁹, id mihi penitus non licet, ob quod apud deum nunc excusare me possum, quia ipse me in huiusmodi uite

¹⁷ όταν μηκέτι ἀκολουθῶσιν ἵπποι δεδιδραγμένοι πολέμου καὶ πλήθη τῶν δορυφόρων Ps Cal quia te multitudo equitum uel peditum nulla comitabitur Am

IX ¹ ἦν γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ πνεῦμα θεῖον Ps Cal erat enim in Dandami (Alexandro corr Muller) spiritus dei Am

² mutabatur Alexander Am

³ ἐν οἷς ἔξεστί σοι εὐδαιμονεῖν ἀτάραχον Ps Cal cum maxima uoluptate uiuere licet Am

⁴ frueris Am

⁵ plerumque Am

⁶ ἡμέρας μὲν ταρασσῶν ἔθνη Ps Cal Diebus quidem totis uarias gentes prosequor ac fatigo Am

⁷ μή τις μοι ἐπιστάς ξίφει με χειρώσεται Ps Cal ne quis in me inopinatus hostis impetum faciat Am

⁸ expediam nos expediat M eripiam Am

⁹ καὶ γὰρ εἰ θέλοιμι ἐπ' ἐρημίας ζῆσαι Ps Cal Nam et si uolueró in his desertis, in quibus uos degitis Am

statu, et in tali ordine hominum collocavit Tu uero pro istis que ego fudi querelis, quia me per omnia refecisti¹⁰, ac sensus paulisper meos conflictibus et preliis¹¹ liberasti, dona mea suscipe, neque ea que offero tibi, in contumelia mei uoueris recusare. Mihi enim, qui sapientiam honorare festino¹², plurimum profuisti Hisque finitis, innuit ipsis seruis¹³ Alexander ut munera que sponderat, exhiberent Qui mox auri argentique optimas species, ues[tes]tesque diuersas cum oleo ac panibus obtulerunt Quibus uisis Dindimus risit, hoc dicens «Numquid persuadere aibus istis potes¹⁴, que in locis siluestribus uiuunt, ut aurum argentumque suscipiant, et melius, quam consueuerant, canantur Quod cum fieri omnino non possit, me illis uis esse peiorem? Cur illud accipiam, quod neque edi a me, neque potari potest? Cur accipiam quod mihi omnino non prosit? Aut quam ob rem id custodiam, quo uti nequeam, nisi forte ut animam meam per omnia liberam huiusmodi nexibus ligem? Cur ingenuitatem ipsius frustra iugo turpissime seruitutis addicam? Quod ego numquam prorsus efficiam Sed neque emere quidquam uolo, qui in solitudinibus ubi nihil uenditur, uiuo. Munera mihi deus, hoc est, fructus istorum prebet locorum Nihil enim auro homini uendit deus, sed sapientiam bonam ei qui nouerit eam accipere, largitur Veste uelatus sum cum qua me matris mee edidit partus Aere hoc ut cibo uescor, libenter uideo me talem, nullis corpus meum nexibus grauo, omnique melle mihi dulcior est, ubi naturalis uenerit sitis, aquae potus ex fluuio Si autem et panes istos dicis habere aliquam uoluptatem, cur incendisti flammis eos? Reliquas ego ignis escam facere meam nolo, neque in cibos conuertere meos cupio quod de alieno ore sustulerim Hos ergo panes ipse qui coxit ignis absumat, sed ut ne aliquam tibi, qui sapientiam honoras, iniuriam a me existimes irrogari, oleum tantum istud accipio» Hec ubi Dindimus dixit, continuo surrexit, ac siluam peragrans et colligans ligna, molem ex iis maximam fecit, quam igne succedens, his locutus est uerbis «Bragmanus, inquit, omnia habet, et habunde ex omnibus, ut cupit, pascitur Infusoque mox oleo, piraque ipsa uehementer incensa, talem cecinit hymnum deo Immortalis, inquit, deus, tibi ego in omnibus gratias ago»

X [Ps Cal III, 16] Que ubi Alexander uidit, abscessit, cuncta secum preter oleum quecumque exhiberat illuc reportans, fortiterque Dindimum stupens¹. Qui Dindimus hoc etiam sermonibus addidit «Tales uniuersi nos, inquit, sumus², Calanus uero pessimus uir iudicatus a nobis est, eo

¹⁰ ἠϋφρανάς Ps Cal recreasti Am

¹¹ ἀπό πολέμων Ps Cal a conflictationibus et proelis Am

¹² ἐγὼ γὰρ εὐεργετοῦμαι σοφίαν τιμῶν Ps Cal Mihi enim, quando sapientiam honorare fecisti, non modicum profuisti Am

¹³ κατένευσε τοῖς οἰκεταῖς οὐτοῦ Ps Cal innuit seruis Am

¹⁴ πείσον δὴ τὰ ὄρνεα Ps Cal Numquid suadere aibus istis potes Am

X ¹ θαυμάσας σφόδρα Ps Cal summopere stupens Am

² τοιοῦτοί ἐσμεν πάντες {ἡμεῖς} Ps Cal Tales uniuersi nos sumus Am

quod nostram breui tempore imitatus est uitam³, et quia cum amator dei esse non possit, fugit a nobis et migravit ad Grecos, contemptisque moribus nostris, iam hinc se ipse dampnavit⁴ Tu uero Macedonum male gentis dominum esse te dicis, Bragmanos uituperas, et interfici omnes iubes, credens eorum mendacibus uerbis, quod bonum urum facere non oportet Nos uero rationem uite proprie deo nos nouimus reddituros tunc, cum ad eum fuerimus profecti Omnes enim ipsius sumus, gloriam contempnimus uanam, quod stulti facere non possunt Quemadmodum uos transire ad consuetudinem nostram ualetis qui tam male uiuitis, et qui semper illa que bona sunt, obliuioni datis? Nos uero Bragmani, recordantes quemadmodum aliquando creati fuerimus⁵, et uidentes qua propter uiuere debeamus, inreprehensibilem uiuendi cursum tenemus, unumquemque enim deus certo propositi eius, cui deputatus est, fine formauit. Letamur in desertis locis et in medus siluis sedentes, quia in his tantum omnibus nostris sensibus occupati sumus, ne umquam sermones hominum ceterorum⁶ animas ab institutis talibus nostras ualeant separare. Beatus est ille qui nullius indiget rei, et qui non communem omnibus cupit⁷ Nam qui placere uult omnibus, necesse est ut sit omnium seruus Nobis autem necessarie non sunt penitus ciuitates, in quibus latronum multitudo colligitur, magnas et enim domos nobis struxit ac prestitit⁸ deus, montes pariter ac siluas, ex quibus simplices sumimus fructus, et puras de flumine aquas bibimus⁹, libenterque nosmetipsos post laborem reficientes his foliis incubamus Quemadmodum igitur potestis ingenuis hominibus imperare, cum sciatis uos ipsos seruos esse multorum¹⁰. Vos enim uestris que omnia concupiscunt seruitis animabus. Nam si multas habere uestes desideratis, paucos autem greges ouium possidetis, paucosque qui ipsas tondeant oues, et, a quibus ipse intexantur, habetis artifices¹¹. Quid mihi quereris quod mollia uestimenta non habeam? Equalis ergo seruitus est

³ ὁ δὲ σὸς φίλος Κάλανος ἡμῖν κακὸς ἀνὴρ ἐγένετο πρὸς βραχὺν χρόνον μιμησάμενος ἡμῶν τὸν βίον *Ps Cal* Calanus uero pessimus uir iudicatus est a nobis, eo quod uestrae se exhibuit praesentiae, et nostram non imitatus est uitam *Am*

⁴ ἐντεῦθεν εἰς πῦρ ἀθάνατον μετέστησεν ἑαυτὸν *Ps Cal* se ipsum dampnavit immortalibus flammis *Am*

⁵ μνημονεύοντες πῶς ἐγεννήθημεν *Ps Cal* memores quemadmodum procreati aliquando fuerimus *Am*

⁶ ἀδολεσχαίαι τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων *Ps Cal* sermones hominum *Am*

⁷ δόξης δὲ κηδόμενος τοῦ δεσπότης τῶν ἀπάντων *Ps Cal* et qui non alienam gloriam cupit *Am*

⁸ ἔκτισεν *Ps Cal* extruxit *Am*

⁹ et purae dona natura aquas bibimus *Am*

¹⁰ πῶς ὄν ἡμεῖς πολλῶν δοῦλοι ὄντες τοῖς ἐν πᾶσιν ἐλευθέροις ἐπιτάσσειν δύνασθε *Ps Cal* Quomodo potestis ingenuis hominibus imperare, cum sciatis uos in potestate multorum esse? *Am*

¹¹ εἰ γὰρ πολλὰ ἱμάτια θέλετε ἔχειν, δέεσθε τοῦ ποιμένου, τοῦ ὑφάντου, τοῦ γναφέως ἢ καὶ τοῦ ἀμήττοντος *Ps Cal* Nam si multas habere uestes desideratis, non paucos qui greges ouium pascant, non paucos qui ipsas tondeant oues, et a quibus ipsae lanae intexantur, necesse habetis artifices *Am*

in minoribus et maioribus rebus Qui exiguum miratur aurum, et multum desiderabit, qui parue ciuitatis fuerit imperator, et maiore cupiet impere. Preterea etiam ex modice purpure portione, que in uestris splendet uestibus, superbitis, et cum famulis uestris omnia sint indumenta purpurea, uos pulchrius aliquid estimatis si cum tota sit uestis coloris alterius modice illi purpureo splendor accedat Si autem idcirco hoc apud uos bonum quia paruum uidetur pauperes estis, et parua miramini¹² Animalia libenter occiditis que terra progenit que tamen ipsa plurimum uobis prodesse cognoscitis, quedam enim ex ipsis tondetur a uobis, alia mulgentur, cum aliis agrum colitis, cum aliis dimicatis quorum postea eo quem funditis cruore, gaudetis, talemque mercedem ipsis, que utilia uobis fuerint, redditis uicem et quorum uellera uos extrinsecus uelant, eorundem uos carnes intrinsecus honerant, et incipitis esse corporum mortuorum sepulcra uuentia Tantis ergo, tam inconuenientibus rebus, tamque contrarius mens grauata, potest in se recipere dei sensum? Dimitte paulisper memoratorum animalium carnes, que occidis, sic iacere, et quid ex ipsis fiat intellige Numquid poteris fetorem ipsarum ferre non fugiens? Quante sordes, quante impuritates animabus atque corporibus inferuntur humanis, quas cum ipse aer tolerare non possit, inclunduntur intra illos, atque ab illis feruntur, a quibus cibi tales desiderantur Terra uero fructus profert et flores iacentes foris bonis odoribus placent¹³ Tales epulas nobis deus plantauit ac prestitit humanos sensus nos penitus perdidistis Corpora enim uestra feras redolent¹⁴ receptacula estis pecudum mortuorum, leonibus lupisque peiores esse coepistis Lupi enim, si uti terrenis pabulis possent, numquam profecto carnibus uescerentur Tauri, equi, cerui iustis herbarum pabulis¹⁵ uiuunt, unde et ualidioribus membris et neruis fortioribus roborantur Cur hec animalia magis non uultis imitari? Cur non editis siluas, et aquam non bibitis? Sed causa ignis huiusmodi uobis epulas preparatis quas uero esse cernitis bestias fortiores uestris non urgentur insidus; uos enim queritis cibos plures, expensas plurimas facitis, et in paruis rebus plurimum laboratis propter exiguam uoluptatem; ubi nihil est aliud nisi eorum aperta perditio, in quibus fuerit labor uanus Ergo nihil uestra est infelicis uita Nos autem numquam bibimus inuiti, sed necessarium siti ex fontibus nature prebemus officium¹⁶, qui etiam non bibentibus uobis effluunt semper¹⁷ Vos uero propter uentris proprii uo-

¹² εἰ δὲ τὸ καλὸν παρ' ὑμῖν ὀλίγη ἐστίν, τῷ ὄντι πτωχοὶ ἐστέ καὶ τὰ μικρὰ θαυμάζοντες *Ps Cal* Si autem hoc apud uos bonum uidetur, pauperes iudicamini, dum parua miramini *Am*

¹³ καρποὶ δὲ ἀκροδρόων καὶ θινῶν βοτάναι ἐξω ἀφεθέντα κάλλιστον ἀτμὸν ἀπόζει *Ps Cal* Anima ira cundiam parit, ista concreant uomitum, terra uero fructus et flores, qui foras emissis bonis odoribus placent *Am*

¹⁴ ἀναπνέετε θυμὸν θηρίων *Ps Cal* corpora uestra feras male olent *Am*

¹⁵ pastibus *Am*

¹⁶ impletus officium *Am*

¹⁷ χέουσι τὰ ρεῖθρα *Ps Cal* defluunt semper *Am*

luptatem queritis iuges nec tamen ipsi esurientes cibos, et quibusdam artibus uobis multas atque diuersas epulas preparatis: extolatis cum retibus mare¹⁸, in aere uolitantium, in montibus bestiarum uenatione gaudetis, canumque uestrorum mirantes uelocitatem, ferarum reprehenditis tarditatem, atque habitatrices eas malarum solitudinum nominatis. Istis igitur rebus insistitis hec omnia animalia, hec festinatis occidere, aut cum uiuentia caueis clauseritis differtis eadem ad spectacula ciuitatum¹⁹, non ut fruges seratis ex ipsis²⁰ neque exinde necessarium aliquod hominibus officium prebeatis, sed ut proximum generis ac sanguinis uestri, et opus, quod est maius, dei, cum summo dedecore trucidetis, utque uolenter uinculis inligatum ferarum morsibus ingeratis. Et hoc ipsum libenter aspicitis, quando cum hominibus fere pugnant, et partem nature uestre ac similitudinis deorant prius, postea autem ipsas illas feras rursus occiditis, et crudeles easdem, eo quod occiderint hominem, esse dicitis; et, quod adhuc scelestius uidetur ac peius, humano sanguine et carne saturati, cibum capitis tantisque ac tam nephandis malis proprios uentres repletis²¹. Tam dedecorosis, tam prauis moribus uiuitis ut nisi uobis et calidas domos faciatis, que uestram in uobis uoracitatem commendan caloribus digerere commesta compellant²², qui intestina corporis proprii ciborum nimietate distenta fieri cogitis latiora²³, periti profecto inueniendis atque ita ordinandis rebus artifices²⁴. Nos autem precamur deum, ne aliquando sitiamus; nam hoc interdum modo regula ueritatis abstrahimur, hoc est, tunc cum necessarium potum nostro corpori damus, ob quod postea oculos ac manus nostras, ueluti sacrificium aliquod, ad radios solis extollimus²⁵. At uos etiam leti estis quotiens in hoc modum conuiuia uestra celebratis, ut non imponatis uestris comessionibus finem, quam nimia ebrietate incipiatis effurere, et quoniam diu ipsum quod sapere uidebamini, diu bibendo perdati, et immo uni pondere sensus uestri cordis honerantes Feliciores

¹⁸ θάλασσαν δικτύοις σήθετε *Ps Cal* excurritis omne retibus mare *Am*

¹⁹ καὶ τὰ μὲν διώκετε, τὰ δὲ ἀγρεύειν βούλεσθε, τὰ δὲ πλείστα φονεύετε, τὰ δὲ τούτων ἀνημερώτερα συλλαβόντες καὶ γαλεάγραις συγκλείσαντες φέρετε εἰς τὰς πόλεις *Ps Cal* Istis igitur rebus insistitis haec animantia inuestigare, haec inuestigata festinatis occidere, aut uiuentia caueis clausa defertis ad spectacula ciuitatum *Am*

²⁰ οὐχ ἵνα σπείρητε δι' αὐτῶν *Ps Cal* non ut fruges seratis, ex quibus famem *Am*

²¹ καὶ τὸ πάντων δὲ δεινότερον, αἱμάτων καὶ σαρκῶν ἀνθρώπων τοῦ θηρός ἐμφορηθέντος, τοῦτον κατασφάζαντες πάλιν ὑμεῖς ἐσθίετε καὶ ἐδρίσκεσθε τῶν πονηρῶν θηρίων ἀνημερώτεροι αὐτοὺς τούτους ἐσθίοντες καὶ ἀκαταλάκτους συμφορὰς ἑαυτοῖς ἐν τῇ γαστρὶ σωρεύοντες *Ps Cal* et, quod adhuc scelestius uidetur ac peius humano sanguine saturati, necdum tot tantisque malis expleti, uestrorum cupitis ciuium uentres replere *Am*

²² quibus ad uestram explendam uoracitatem comesta digeri citius compellantur *Am*

²³ καὶ ἀναγκάζετε ὑμῶν τὰ ἔντερα πλατεῖα εἶναι τεχνῶν σύνθετα *Ps Cal* Insuper et ut proprii corporis intestina nimia ciborum repletione distendantur, lautiores eligitis epulas *Am*

²⁴ unde peritos quosque procuratis artifices condiendis atque ordinandis epulis *Am*

²⁵ εἰς τὸν ἥλιον ἐπαίρετε *Ps Cal* ad radios solis agentes extollimus *Am*

profecto apud uos esse crediderim eos qui insanire dicuntur Illi enim semper ebrui sunt, cum tamen non emerint unum, uos autem pro pretio uini sollicitudinem geretis, et cum emptum fuerit a uobis uos metipsos ebrietate sepelitis ipsique uos inuicem uerberatis atque ita ad sobrietatem reuersi, uix potestis agnoscere quemadmodum ebrietatem uestram custodire ualeatis Audio etiam quod plurima comedentes digerere non potestis, et quod cum uix tandem a conuiuio uoracitate recesseritis, omnia que uos explorare soleant euomatis, ipsamque mutantem peruerso more naturam, ex ea parte escas ex qua accepistis, egeratis, capite, non pedibus ambulantes O stultissimi homines, impletis uos metipsos maxima ui atque distenditis, ut postea iterum arte medicorum corpora uestra uacuetis, turpitudinem per hec maximam uobis egritudinemque querentes, adeoque estis insani, ut ipsam cupiatis euertere tali curatione naturam, que nullam penitus sentiat uoluptatem, finem habentes uoracitatis immodice supplicium, non salutem, insatiabilia enim protinus membra ea que fieri ex morbis solent, tormenta comitantur, ut ad postremum quod honeste ac probe uite ex tantis deliciis conferatur Sed iactare uos uultis quia plurima possidentes²⁶, qui tamen cum aliis multa donatis, uestris admodum pauca prestatis Unde magis uos pauperes iudicamus, quia ne panem quidem ipsum parentibus datis, innumeras autem habere opes desideratis. Seruos autem uos intestinorum scitis esse uestrorum²⁷, propterea maxima apud uos turba medicorum est, qui assidua purgatione uos uacuant, quod faciunt aut ieiuniorum fame aut arte medicaminum²⁸, ut qui plurima sepiissime uina solebatis haurire, subito nec aque quidem modicam quantitatem possitis accipere, quotiens egritudinum necessitate uexamini Et modo quidem ultra naturam multum meri bibitis, nunc parum quoque aque, quod exposit ipsa natura, desideratis Nos uero unum quidem omnino querimus, aquam autem habemus quam solam uolumus, et qua maxime delectamur, et sapienter curamus sitim <Non> furere et insanire properamur, magisque nobis mortem uenire²⁹ quam ebrietatem precamur, per quam necesse est homines totis et corporibus et sensibus interire.

Unusquisque enim ebrius uidetur quidem uiuere, sed quantum ad sapientiam pertinet, mortuus iudicatur, perdit enim ipsam quam deus summam homini dedit mentem Quid hi qui se magnos et gloriosos putant, quam falsa spe et uanis decipiuntur illecebris, qui alterius se inuicem

²⁶ εἰ δὲ ἐπιδεικνύσθαι βούλεσθε, ὅτι ἔχετε πολλά *Ps Cal* Sed iactare uos audio quia plurima possidetis *Am*

²⁷ δοῦλοι γὰρ ἐστε σωμάτων καὶ ἐντέρων ἀκορέστων *Ps Cal* Serui uentris uos estis *Am*

²⁸ ἢ λιμῶν κατάχροντες τὴν πολυφαγίαν ἢ ἄλλαις τισὶ τέχναις *Ps Cal* faciunt autem id aut ieiunio uel inedia aut arte medicaminum *Am*

²⁹ καὶ {δι' αὐτοῦ} φρονούντες τὴν κατὰ φύσιν θεραπεύομεν δίναν οὐ κτώμενοι μανίαν μᾶλλον γὰρ ἐλώμεθα θάνατον ἢ κατακυριευθῆναι μέθῃ *Ps Cal* et sapienter curamus sitim Non furere et insanire properamus, magisque nobis mortem quam ebrietatem precamur *Am*

manibus ledunt, spoliant, iugulant, cum ad postremum et ipsi mortem, que necessaria omnibus debetur, expectent?³⁰ Quid autem et de illis uiris, quasi de magnis quibusdam et aliorum prouisoribus loquar, qui more turpium feminarum infecto uariis pigmentorum odoribus oleo membra perfusi foris prodire consueuerunt, aeris ipsius puritatem dissolutione propria pullentes? Quid de Stoicis, quid de Peripateticis philosophis uestris, qui cum omnes auri amores teneantur, omnes tamen uobis admiratione uel laude digni uidentur?³¹ Audimus etiam quod masculos uestros partem quamdam corporis amputantes in muliebremque sexum conuertere gestatis; et quod sit apud uos talis homo, qui neque generare ut uir, neque parere possit ut mulier, et qui in suum tantum dedecus et in suam tantum uiuat iniuriam. Quis non talem humani generis perditionem, et tam miserabile casum cogitans doleat?³² Quarum rerum miseratione nos ducti prodesse uobis quantum possumus uolumus, quia et exsecramur superbiam, et uniuersam generis humani naturam diligimus, ac fouemus et quasi in alto magnifice domus sedentes loco, nudi tam mente quam corpore, quoscumque sectatores nouimus ueritatis, docemus. Et hoc est in quo nos omnibus animis ditiores putamus Macedonia uero uim omnibus facit, quam prius ab aliis ipsa sustinuit. Omnes autem ad deteriora conuertuntur, turpes famuli iudicantur. Sed horum omnium que nominamus malorum Bragmani uidentur expertes. A nullo enim debellari atque expugnari queunt, quia nullius rei desiderio uel amore temptantur. Tu uero si uera uis sapere, ad Indiam ueni, habita in solitudinibus ipsius nudus, omnes tamen ante quas diligis et quibus ornari uideris, prouiciens dignitates, nam aliter non suscipieris a nobis. Et tunc amabis ea quecumque paulo ante uidisti, queque miratus es, neque ullus contra te ulterius dimicabit, aut quicquam tuorum tibi auferre quis poterit: neque iam aliena collatione, atque aliorum sudore pascaris. eris enim in omnibus diues. Et quoniam mihi desiderare te scribis, ut in aliquo tibi prosim, non inuideo illis qui uere imitantur deum. Uniuersam enim humanam ubique naturam uolumus per nos fieri et esse meliorem³³

³⁰ τὸ δὲ πέρας τούτων ἀνάμενει θάνατος *Ps Cal* cum tandem mortem, quae necessario eis debetur, expectent? *Am*

³¹ τί δὲ δεῖ καὶ λέγειν περὶ Στοϊκῶν λογίων φιλοσόφων τῶν φιλαργυρησάντων, τί δὲ πάλιν ἐροῦμεν περὶ τῶν Περιπατητικῶν φιλοσόφων, πάντες οὗτοι θαυμάσιοι καὶ μεγάλοι παρ' ὑμῖν, ἀλλ' οὐ παρὰ Βραγμᾶσιν *Ps Cal* Quid de Stoicis philosophis uestris loquar, qui cum omnes auri amore teneantur, uobis tamen admiratione uel laude digni uidentur? *Am*

³² τίς οὐκ ἂν ὑμᾶς ἐλεήσει βλέπων ἐν ὑμῖν τοῦτον τὸν ἀφανισμόν *Ps Cal* Quis talem humani generis praeuocationem et tam miserabilem casum etiam cogitando non doleat? *Am*

³³ βίον ἡμέτερον ἐθέλοντας ζηλοῦν οἰκτεῖροντες πᾶσαν ἀνθρώπου φύσιν *Ps Cal* Uniuersam humanam ubique naturam uolumus quantum per nos fieri potest, meliorem euadere *Am*